

O LETOŠNÍM SNĚMU TEREZÍNSKÉ INICIATIVY

Jiří Steiner

Tentokrát se sněm Terezínské iniciativy svým uspořádáním v mnohém lišil od předchozích. Už v březnu letošního roku obdrželi všichni členové náš časopis Terezínská iniciativa č. 21, který popisoval aktivity předsednictva, jeho členů, komisi a institucí, které se na činnosti Terezínské iniciativy podílejí. Tyto zprávy umožnily všem účastníkům sněmu seznámit se předem s řadou informací.

Ve čtvrtek 18. dubna se Majakovského Velký sál zaplnil účastníky sněmu. Krátce

po desáté se ujal slova člen předsednictva TI Felix Kolmer, který především vyslovil radost z toho, že jsme se setkali v takovém množství. Dále pak uvítal hosty sněmu – předsedkyni Českého svazu bojovnic za svobodu Andělu Dvořákovou, předsedu Sdružení osvobozených politických vězňů a pozůstalých Oldřicha Stránského, předsedu Pražské židovské obce Ing. Tomáše Jelínka, Doc. Vojtěcha Blodiga, náměstka ředitele Památníku Terezín, Dr. Jaroslava Milotovou, ředitelku Institutu Terezín-

ské iniciativy, Dr. Tomáše Broda z BBC, zástupce Hidden Child, naše milé hosty z Francie a další.

Dr. Felix Kolmer pak požádal přítomné, aby povstali a uctili tak památku těch, kteří se nedožili dnešního dne, a to jak těch, kteří zahynuli v koncentračních táborech, tak těch, kteří nás opustili později.

Slovo poté postupně dostali hosté sněmu:

ING. TOMÁŠ JELÍNEK

se věnoval spolupráci ŽNO a TI. Připomenul, že obec poskytla TI nové prostory v Jáchymově ulici a umožnila tak lepší podmínky pro její činnost. Připomenul také význam spolupráce TI s židovskou školou v Belgické ulici. Nadační fond obětem holocaustu spolupracuje s TI i tím, že pro letošní rok poskytl grant na projekty pro české školy. ŽNO připravuje pro letošní rok další programy v sociální oblasti.

Tomáš Jelínek

DOC. VOJTĚCH BLODIG

úvodem poděkoval TI za soustavnou péči, kterou poskytuje už dlouhá léta Památníku Terezín. V loňském roce byla mimo jiné otevřena nová expozice Muzea ghetta. Ocenil podíl členů Terezínské iniciativy, zejména vzpomněl Miroslava Kárného, který aktivně spolupracoval a prosazoval pomoc Institutu Terezínské iniciativy. Upozornil na dokončení dalšího velkého projektu otevření české expozice v Osvětimi, které se uskuteční 8. května. Zdůraznil velký význam vzdělávací činnosti, seminářů pro učitele i mládež, jichž se aktivně a osobně účastní řada členů TI a na které TI finančně přispívá. Semináře učitelů mají velký vliv na prudký vzestup návštěvnosti mládeže v Terezíně.

OLDŘICH STRÁNSKÝ

informoval o aktuální situaci v odškodnění. U otrockých prací se situace zkomplikovala, protože koncem roku přišlo ještě dalších 18 000 přihlášek. Naše kancelář musela tyto přihlášky zpracovat, aby se ukázalo, kdo má a kdo nemá nárok. Většina nových žada-

Oldřich Stránský

telů tento nárok zřejmě nemá, ale přihlášky musí být zpracovány všechny. Pokud jde o politické vězně, základní částku již všichni obdrželi. Se zbytkem je třeba vyčkat, zda peníze určené pro Českou republiku jsou dostatečné. Takže snad kolem letních prázdnin bychom mohli tuto částku dostat. Složitější je situace u dědictví,

kde budou částky zřejmě kráceny. U otvírací doložky jsou stanoveny skupiny, částky pro ně jsou věci finanční bilance. Pokud jde o sociální projekt, zřejmě všichni již peníze dostali, i když trochu méně, vzhledem k silné koruně.

Po projevech hostů přednesla **Dagmar Lieblová** zprávu o činnosti od posledního sněmu. (Text jejího projevu najdete na 3. straně.)

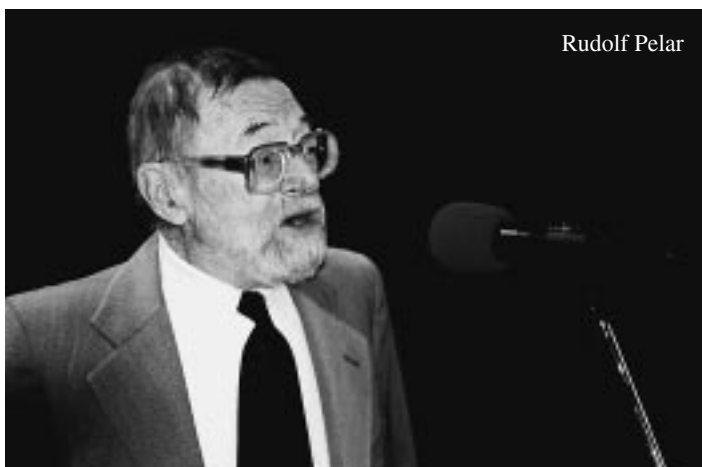
Zprávu předsedkyně vyslechlo shromáždění s velkou pozorností a odměnilo intenzivním potleskem.

Poté se ujal slova hospodář Terezínské iniciativy **Pavel Werner**, aby shromáždění podal zprávu o hospodaření v roce 2001 (viz str. 4) a o rozpočtu pro letošní rok. Předsedkyně revizní komise **Ruth Götzová** vyslovila souhlas s činností hospodáře. (Její projev je otištěn na str. 5.)

Návrh usnesení sněmu přednesl místopředseda TI **Jaroslav Kraus** a návrh byl shromážděním jednomyslně schválen. (Jeho text je na 6. straně.)

Předsedající sněmu pak otevřel rozpravu. Věcný návrh členky druhé generace z Plzně, aby se zdravotní příspěvky vztahovaly i na členy 2. a 3. generace, jejichž rodiče byli za války vězňeni, projedná předsednictvo TI.

Po přestávce přišli na jeviště vzácní hosté paní **Táňa Fischerová** a pan **Rudolf Pelar**. Rudolf Pelar zazpíval šest krásných židovských písní, které Táňa Fischerová proložila kouzelným povídáním. Věly potlesk byl nejlepším poděkováním. Posezením přátel, jejichž vzájemný vztah vznikl většinou za války, sněm skončil.

Rudolf Pelar

Táňa Fischerová

NAŠE ČINNOST V UPLYNULÉM ROCE

(Dagmar Lieblová)

Letos jsme zvolili poněkud jiný způsob jak vás informovat o práci Předsednictva Tereziánské iniciativy za uplynulý rok. Všichni jste dostali 21. číslo časopisu TI a tam jste si jistě přečetli, jak vypadala naše činnost v uplynulém období. Proto může být letošní zpráva na sněmu kratší.

roce byla příprava pietní připomínky 60. výročí zahájení hromadných deportací českých židů. Památník Tereziánské se obětavě ujal přípravy hlavního dne v Tereziánské 16. října a svého úkolu se zhostil po všech stránkách vynikajícím způsobem. Kromě toho se však už před tímto datem konala řada dalších akcí, pamětních shromáždění

Minulý sněm, který se konal v tomto sále dne 22. 3. 2001, uložil PTI, aby mj. „projednalo připomínky a podněty vzešlé z diskuse, zejména aby zvážilo ustavení finanční komise.“

PTI připomínky projednalo na své schůzi v květnu 2001. Finanční komise byla ustavena, zprávu o ní jste si přečetli v časopise.

Nejdůležitějším úkolem v uplynulém

a pořadů v Praze, jako byl koncert v Rudolfinu pod záštitou předsedy Senátu Petra Pitharta, vzpomínka u pomníku lodžským na židovském hřbitově aj. Vše za značného zájmu sdělovacích prostředků. Těm, kdo se nemohli osobně zúčastnit, podalo výstižný obraz oněch dní zvláštní číslo časopisu Tereziánská iniciativa. Příprava pamětních dnů byla tématem každé schů-

ze Výkonného výboru i Předsednictva Tereziánské iniciativy. A byla to příprava náročná, někdy jsme si mysleli, že i nad naše síly, ale nakonec se vše podařilo.

Předsednictvo se scházelo v uplynulém roce s výjimkou července a srpna každý měsíc, zpravidla vždy třetí úterý v měsíci. Snažili jsme se o to, aby každá schůze měla své stěžejní téma, např. problematiku sociálně-zdravotní, výchovnou činnost, internet. Kromě toho projednávalo předsednictvo pokaždé řadu dalších aktuálních otázek. Výkonný výbor se scházel rovněž každý měsíc 1 až 2 týdny před schůzí předsednictva. Účast členů na schůzích PTI i VV byla velmi dobrá a práce, kterou dokázali, byla obdivuhodná vzhledem k tomu, že většina z nás už není nejmladší a že mnozí mají i další závazky a povinnosti. Všichni členové PTI projevíli ochotu věnovat práci pro TI své úsilí a čas i v příštím období. Vzhledem k tomu, že stanovy TI nevyžadují, aby se předsednictvo a revizní komise volily každý rok, navrhujeme sněmu prodloužit mandát předsednictvu, které bylo zvoleno na minulém sněmu, i na další období, tj. alespoň do příštího sněmu v r. 2003. Totéž platí i o revizní komisi. Bude-li sněm s tímto návrhem souhlasit, nebudeme muset dnes volit nové předsednictvo a revizní komisi. Pro osvěžení paměti, současnými členy předsednictva jsou: Věra Andrysíková, Věra Baumová, Michal Frankl, Anna Hanusová, Eva Herrmannová, Margita Herrmannová, Anna Hyndráková, Marta Jodasová, Felix Kolmer, Jaroslav Kraus, Dagmar Lieblová, Lisa Míková, Antonie Militká, Milena Procházková, Michal Stránský, Věra Šlesingerová, Michaela Vidláková, Pavel Werner. Členové revizní komise jsou: Jaromír Freund, Ruth Götzová, Ilona Homolková, Marta Kášová, Arnošt Kraus, Irena Racková. Pokud by se někdo z členů TI chtěl podílet na naší práci, přihlaste se, s radostí vás uvítáme a sněm může nového člena předsednictva či revizní komise přímo zvolit.

Důležitou událostí v životě TI v uplynulém roce bylo stěhování z nevyhovujících prostor v Haštalské ulici do Spolkového domu v Jáchymově ulici. Celé stěhování zvládly vlastně samy Milena Procházková a Marta Jodasová. Máme nyní vlastní malou kancelář s dostatkem denního světla a klidu. Schůze PTI, VV a komisí se konají v zasedací místnosti, která s naší kanceláří bezprostředně sousedí. Velikou výhodou je to, že se k nám naši členové i návštěvy po několika letech opět snadno dostanou, protože je v budově přepychový výtah a kro-

(Pokračování na str. 4)

mě toho už nejsme tak stranou dění na ŽO. Díky reprezentaci ŽOP a předsedovi obce ing. Jelínkovi je nám refundováno nájemné. Jsme za to ŽO opravdu vděční.

Kromě činností, o kterých píšeme v časopise, je třeba se ještě zmínit i o stycích TI se zahraničím. Do této oblasti patří především kontakt s našimi zahraničními členy zejména prostřednictvím časopisu. Ten posíláme v současné době na více než 200 adres. A i mezi zahraničními členy má časopis příznivý ohlas. Zatím se nám bohužel stále ještě nepodařilo, aby bylo alespoň u internetového vydání anglické resumé, aby se s obsahem časopisu mohli seznámit i ti, kdo už neumějí nebo ani nikdy neuměli česky.

Terezínská iniciativa je členem sdružení Association of Holocaust Organizations a je uvedena v seznamu těchto organizací. Jsou tam o TI základní údaje, tedy i naše e-mailová adresa, a proto se na nás poměrně často obracují různí lidé ze zahraničí, kteří chtějí znát alespoň něco o osudu svých příbuzných a předků. Pokud najdeme tyto osoby v některém ze tří svazků Terezínské pamětní knihy, můžeme takovýmto žádostem vyhovět, i když obvykle nezůstane jen u jednoho dotazu.

Protože se v posledních letech v zahraničí rozmnožil počet lidí, kteří mají v úmyslu napsat spis, pojednání, knihu, divadelní hru, natočit dokument pro TV, film atp. o holocaustu, obracují se na nás s dotazy či s prosbou o spolupráci. I takovým žádostem se snažíme vyhovět. Je ovšem třeba říci, že z takovýchto plánů a úmyslů patrně zpravidla sejde, protože nějaký výsledek vidíme spíše výjimečně.

Nadále pokračuje naše spolupráce se zahraničními organizacemi přátel a podporovatelů Terezína, jako je Niedersächsischer Verein zur Förderung von Theresienstadt, Brandenburger Verein zur Förderung von Theresienstadt, Stiftungsfond Hans Krása, Initiative Hans Krása, Aktion Sühnezeichen a další.

Naši členové se účastní besed na zahraničních školách, jsou zváni jako pamětníci k představením Brundibára, vzpomínkovým dnům apod. Občas se dozvídáme o tom, že podobnou činnost vyvíjejí také naši členové žijící trvale v zahraničí (např. Zdenka Fantlová, Dasha Lewinová, Ela Weisbergerová).

K zahraničním stykům patří také kontakty s Claims Conference, která nám dosud poskytla několik grantů na zdravotní fond a kterou jsme již požádali o další pomoc. S tím je spojena vždy poměrně rozsáhlá korespondence se zástupcem Jointu v Paříži p. Bar-Chaimem. Finanční pomoc Claims Conference je pro nás velice významná. Bez těchto finančních prostředků bychom

nebyli s to poskytovat výpomoc ze zdravotního fondu.

V minulém roce byla založena Evropská asociace dětí přeživších holocaust. Protože členy TI jsou, i když dosud nikoli ve většině, také tyto (bývalé) děti, podáme přihlášku jako kolektivní člen do této nově vzniklé organizace.

Cizojazyčnou korespondenci vyřizuje zpravidla předsedkyně elektronickou poštou buď přímo ze svého domácího počítače nebo ve spolupráci se sekretářkou, která přijímá a odesílá faxy i e-maily.

Jaké jsou plány PTI v příštím období?

- Nadále se budeme podílet na organizování školních zájezdů do Terezína a spolupracovat přitom se vzdělávacím oddělením Památníku.
- Chceme zorganizovat zájezd do Terezína zejména pro druhou (i třetí) generaci našich členů a další zájezd podle zájmu členstva.
- Doufáme, že budeme moci z prostředků

od Claims Conference poskytovat i nadále pomoc přeživším holocaust.

- Vydáme 2 až 3 čísla časopisu Terezínská iniciativa.
- I letos v říjnu uskutečníme tradiční setkání u pamětní desky v Holešovicích.

A co říci závěrem? Především chci poděkovat těm, kdo se obětavě podíleli na nejrůznějších odvětvích práce TI, ať už patrné na veřejnosti, jako F. Kolmer při veřejném slyšení v Senátu ČR na téma Neonacismus, rasismus a netolerance ve společnosti, při přípravě Pamětních dnů, při vydávání časopisu, přípravě internetových stránek, tak i v činnosti na první pohled ne tak viditelné jako je vedení komisí či každodenní práce v sekretariátu, prostě všem členům PTI a všem těm, jimž není práce TI lhostejná. A upřímně si přeji, aby nám všem zdraví dovolilo pokračovat v činnosti i v dalším období.

ZPRÁVA HOSPODÁŘE

(Pavel Werner)

Jak je vám všem asi známo, nedostáváme státní dotace a žijeme tedy z darů a odkazů našich členů a přátel. Další, nikoliv zanedbatelnou část, tvoří úroky z tzv. kmenového jmění, což je jinými slovy vám známé dědictví po manželech Tomanových. Toto kmenové jmění, které je uloženo na termínovaném účtu ve valutě EUR, představuje cca 10 milionů Kč a je naší snahou plnit závěry dědického odkazu, tj. považovat je za nedotknutelné.

Druhým zdrojem jste byli vy, naši členové, a vy jste přispěli celkem částkou 243.421 korun. Dárců bylo celkem 416, z toho 22 ze zahraničí. Tyto údaje nejdete rovněž v posledním čísle našeho časopisu. Nejvíce dárců bylo těch, kteří darovali 100 – 200 korun.

Pro zajímavost, kdyby každý náš člen dal 100 korun, byl by výnos přes sto tisíc.

Někdo si řekne, nač vlastně TI potřebuje peníze? Zde je třeba si zopakovat to, co všichni víme. Jsme tady proto, abychom udrželi ve veřejnosti a hlavně v mládeži povědomí o tom, co byl Terežín a s ním spojená utrpení. A toto naše úsilí něco stojí.

Naše činnost spočívá ve financování zájezdů školní mládeže do Terežína. Zvláště v minulém roce vzrostl počet tříd, které toto místo navštívily. Vydali jsme na tuto činnost celkem 512.848,- Kč. Pro zajímavost, v r. 2000 to bylo 417.054,- Kč, samozřejmě při menším počtu zájezdů a nižších cenách pohonných hmot. Je zcela jasné, že bez našeho financování by byl zájem o návštěvy Terežína zcela minimální.

Vlastnímu Památníku jsme darovali 500.000 Kč, abychom mu tak umožnili získat významnou dotaci od Claims Conference.

Kdo si stačil trochu sečíst čísla, poznal by, že jenom tyto výdaje překročily příjmy z úroků a darů. A to jsem neuvěděl některé další náklady.

I když je naše činnost z 99 % prováděna dobrovolníky amatéry, abychom mohli úspěšně plnit své poslání, neobejdeme se bez profesionálů. V tomto směru jsme na personální náklady vynaložili 269.787,- Kč.

Účetní, úklid, údržba a stěhování nás přišly na 74.205 Kč. Věcné náklady, tj. kancelářské potřeby, opravy, poštovné, telefon, fax, reprezentace apod. nás stály 82.994,- Kč.

Na kulturní činnost bylo v minulém roce rozpočtováno 200.000,- Kč. Počítali jsme totiž s důstojnou vzpomínkou na 60. výročí zahájení transportů – šlo o koncert v Rudolfinu a akce v Terežíně. Nakonec jsme utratili pouze 186.974,- Kč, neboť proti očekávání jsme získali prodejem vstupenek 33.000,- Kč a Fond Pražské židovské obce nám laskavě přispěl 50.000 korunami.

Nesmíme zapomenout na náš časopis, který nás stál 96.228,- Kč, z toho jenom poštovné činilo 25.348,- Kč.

Jak jsem uvedl, náklady vysoce překračují výnosy. Zatím je to možné zvládnout. Čas od času se najde nějaký významný dárc, který nám odkáže větší částku, jako tomu bylo v případě dědického odkazu paní Fischmannové z USA v r. 2000 nebo paní Voloské z ČR.

Úmyslně neuvádím příjmy a výdaje na sociální a zdravotní péči od Claims Conference prostřednictvím PŽO, protože jde pouze o průběžné položky a podrobně o tom informuje předsedkyně sociální komise Věra Baumová v posledním čísle časopisu Terežínská iniciativa.

A nyní, jaké jsou naše představy pro tento rok:

- 1) Na výchovnou činnost, tj. zájezdy škol do Terežína, 600.000 Kč, tj. o 100 tisíc více než v minulém roce.
- 2) Na časopis plánujeme 140.000 Kč. Chtěli bychom vydat jedno číslo navíc.
- 3) Na sněm také plánujeme více, a to celkem 90.000 Kč, neboť to letos zkusíme trochu jinak.
- 4) Profesionální činnost – tj. personální náklady – odhadujeme na 300.000 Kč.
- 5) Věcné náklady plánujeme ve výši 110.000 Kč (jsou to kancelářské potřeby, poštovné, telefon, fax apod.).

ZPRÁVA REVIZNÍ KOMISE (Ruth Götzová)

Revizní komise se do dnešního dne sešla na třinácti jednáních zaměřených na provádění pravidelných čtvrtletních kontrol hospodaření TI.

Další kontrolovanou oblastí byla revize hospodaření s finančními prostředky, které poskytuje CC na úhradu léků a léčebných pomůcek obětem holocaustu.

Na základě revize hospodaření TI byly zjištěny některé drobné omyly, způsobené naší finanční účetní chybným zaúčtováním v podvojném účetnictví. Ale díky dobré spolupráci s účetní Ing. Zoubkovou se zjištěné rozdíly podařilo objasnit a napravit.

Revizní komise s radostí konstatuje, že účetnictví TI je vedeno kvalitně v souladu s platnými zákony, a doporučuje prodloužení smlouvy s účetní Ing. Zoubkovou.

Finanční granty poskytované CC Terežínské iniciativě jsou zálohově převáděny ŽO v Praze, která na základě uzavřené smlouvy mezi ŽO Praha a TI zajišťuje proplácení předložených účtů obětem holocaustu v souladu s podmínkami stanovenými CC. Jednou z těchto podmínek je, že

bude prováděna pravidelná kontrola hospodaření a dodržování těchto podmínek. Prováděním těchto kontrol byla pověřena revizní komise TI. Vzhledem k tomu, že na začátku roku 2001 byly zjištěny určité nedostatky v tomto hospodaření, činnost revizní komise na úseku CC byla mnohem náročnější. Časově, ale i hloubkou jednotlivých kontrol.

Po nástupu nové pracovnice do sociálního oddělení ŽO v Praze Ing.

Petříčkové k 1. 3. 2001 byla problematická oblast rychle uvedena do pořádku, sjednocena a převedena do počítačové databáze. Avšak tento ideální stav trval pouze do konce roku 2001, kdy odešla Ing. Petříčková ze soc. odd. Její nástupkyně vrátila bleskově celou agendu do stavu naprostého chaosu a nepřehlednosti. Na základě zjištěných nedostatků byl s touto pracovnící okamžitě rozvázán pracovní poměr a na její místo se dočasně – pouze na dva měsíce – vrátila Ing. Petříčková. Všichni věříme, že nastolí původní pořádek. Ráda bych využila přítomnosti Ing. Petříčkové na našem sněmu

k vyjádření díky za její dokonalou práci a zároveň bych ji poprosila o zodpovězení případných dotazů.

Všichni členové revizní komise pracovali zcela dobrovolně ze všech svých sil – za což jim velmi děkuji – a vytvořili dobrou pracovní skupinu. Vzhledem k tomu, že se některým členům revizní komise nevyhnuly nemoce odpovídající našemu věku, obracím se na zde přítomné členy TI, zda by někdo měl zájem a chuť s námi spolupracovat.

USNESENÍ SNĚMU TEREZÍNSKÉ INICIATIVY ZE DNE 18. DUBNA 2002

Účastníci Sněmu Terezínské iniciativy, který se sešel dne 18. 4. 2002 v Praze, odsoudili všechny současné teroristické útoky, které mají za následek četné oběti nevinných lidí. Tyto oběti, tak jako oběti nacistického protizidovského teroru, nesmí být nikdy zapomenuty.

Účastníci Sněmu ocenili uspořádání a organizaci „Terezínských pamětních dnů“ v roce 2001, které se uskutečnily nejen v Terezíně a v Praze, ale také v Brně, Plzni a dalších místech České republiky.

Sněm vyjadřuje poděkování všem organizátorům a účastníkům vzpomínkových akcí, uskutečněných v loňském roce u příležitosti 60. výročí zahájení hromadných deportací českých židů.

Sněm oceňuje činnost a aktivity Institutu Terezínské iniciativy a Památníku Terezín, které směřovaly k plnění základních cílů Terezínské iniciativy, jakož i pomoc a spolupráci Židovské obce v Praze.

Sněm děkuje všem dárcům finančních prostředků, neboť bez jejich pomoci by Terezínská iniciativa nemohla vyvíjet svoji činnost. Zvláštní poděkování vyjadřuje Sněm Conference on Jewish Material Claims Against Germany za neocenitelnou pomoc, kterou poskytuje obětem holocaustu.

Sněm vyzývá všechny členy Terezínské iniciativy, aby i nadále vyjadřovali svou podporu jejímu poslání svou tvůrčí pomocí a finančními dary.

Sněm schvaluje přednesenou zprávu předsednictva a revizní komise Terezínské iniciativy o činnosti, zprávu o výsledcích hospodaření v roce 2001 a návrh rozpočtu na rok 2002 a děkuje členům předsednictva a revizní komise za jejich činnost.

Sněm schvaluje prodloužení mandátu zvoleným členům předsednictva a revizní komise minulým Sněmem.

Sněm ukládá předsednictvu:

- a) vytvářet předpoklady k další realizaci poslání TI i v budoucnosti, zvláště v působení na mladou generaci,
- b) dále úzce spolupracovat s Federací židovských obcí, se Sdružením osvobozených politických vězňů a s mezinárodními organizacemi obětí holocaustu,
- c) projednat všechny připomínky a podněty vznesené na Sněmu.

Sněm řídil
Felix Kolmer

Usnesení sněmu
přednesl
Jaroslav Kraus

TEREZIÁNSKÁ TRYZNA 2002 (Vojtěch Blodig)

Tak jako každý rok se sešly třetí květnovou neděli na Národním hřbitově v Terezíně stovky lidí, aby společně uctily památku obětí represivních zařízení, zřízených v letech nacistické okupace v Terezíně a jeho blízkém sousedství – tereziánského ghetta, policejní věznic gestapa v Malé pevnosti a koncentračního tábora v Litoměřicích. Účastníci vzpomínkového shromáždění si společně připomněli památku více než 200 tisíc vězňů, kteří těmito zařízeními prošli a z nichž se téměř polovina nedožila osvobození. Okupační režim je připravil nejprve o svobodu a lidskou důstojnost, později pak i o život. Význam tohoto shro-

máždění letos podtrhla přítomnost řady vzácných hostů. Delegaci vlády České republiky vedl premiér Miloš Zeman a kromě dalších ministrů v ní byli i místopředsedové vlády Miroslav Grégr a Pavel Rychetský. Český politický život byl dále zastoupen představiteli Kanceláře prezidenta republiky, Senátu a Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, politických stran a organizací, přítomni byli zástupci Ústavního a Nejvyššího soudu, regionálních úřadů a města Terezín.

Význam tohoto shromáždění podtrhla i účast slovenské delegace, vedené předsedou vlády Slovenské republiky Mikulášem Dzurindou. V hojném počtu byli přítomni představitelé diplomatického sboru – své zástupce do Terezína vyslalo 28 zahraničních zastupitelských úřadů v České republice. Největší pozornost přítomných však upoutala první dáma Spojených států amerických paní Laura Bushová, která se Tereziánské tryzny neočekávaně zúčastnila.

Tryznu zahájil a poté moderoval ředitel Památníku Terezín Jan Munk. S projevy vystoupili předsedkyně ČSBS Anděla Dvořáková, předseda vlády ČR Miloš Zeman, předseda vlády SR Mikuláš Dzurinda, předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Václav Klaus a profesor Právnické fakulty Univerzity Karlovy Václav Pavlíček. Kromě připomenutí utrpení a obětí vězňů v letech nacistické okupace byla těžisktem většiny projevů aktuální mezinárodní situace, respektive situace v česko-německých a česko-rakouských vztazích. Řečníci se shodli především na odmítnutí současných pokusů o zpochybnění a revizi výsledků druhé světové války.

Na závěr přednesl generální vikář litoměřického biskupství Mons. Karel Havelka křesťanskou modlitbu a poté vrchní zemský a pražský rabín Karol Sidon modlitbu židovskou.

Program tryzny byl zakončen sborem z třetího dějství opery Giuseppe Verdiho *Nabucco* v provedení Děčínského pěveckého sboru.

BUSHOVÁ SE ZEMANEM UCTILI OBĚTI TEREZÍNA

*Manželka prezidenta USA Laura Bushová, která v sobotu odpoledne přiletěla z Budapešti na pětidenní návštěvu ČR, se včera za účasti premiérů ČR a Slovenska zúčastnila na Národním hřbitově v Terezíně tryzny za oběti nacismu. K symbolickému náhrobku položila věnec s bílou stuhou, na níž bylo napsáno **Od amerického lidu**.*

Bushová si prohlédla část tereziánské Malé pevnosti včetně jedné z cel a od Vojtěcha Blodiga z Památníku Terezín se dozvěděla, že tam byli vězňeni i američtí občané. Celkem bylo do pevnosti, ghetta a koncentračního tábora u Litoměřic zavlečeno přes 200 tisíc lidí.

Zeman: Viníci války chtěli do Říše, tak šli

Premiér Zeman potom v projevu zdůraznil, že český ani slovenský národ neposílaly viníky války do Terezína, Majdanku, Osvětimi a dalších vyhlazovacích táborů. Těmito lidem bylo podle něj naopak splněno jejich přání. „Přáli si jít domů, do Říše. A tak šli,“ zdůraznil.

(citováno z deníku Právo, pondělí 20. května 2002)

STÁLÁ EXPOZICE ČESKÉ REPUBLIKY V OSVĚTIMI

Posláním české expozice v Osvětimi je ukázat mechanismus deportací z bývalého Protektorátu Čechy a Morava do Osvětimi na pozadí tehdejší situace v zemi, především pak v kontextu okupační politiky nacistického Německa.

Vlastní historicko-dokumentární expozice je situována v 1. patře budovy, zatímco část přízemí byla upravena s využitím některých architektonicko-výtvarných prvků, jako je plasticky ztvárněná čelní stěna a další jednotlivé plastiky. Tento prostor bude využíván pro pořádání vzpomínkových aktů. Jeho dominantním prvkem je seznam transportů, které vězně z českých zemí přivážely do Osvětimi. Seznam je umístěn na celé ploše stěny vpravo od vstupu do přízemní části expozice. Dalším výstavním prvkem je velká mapa na levé straně stěny u vstupu do přízemního prostoru, na níž jsou vyznačeny hlavní koncentrační a vyhlazovací tábory, do nichž byli deportováni vězni z českých zemí. Úvodní texty o expozici se nacházejí na protější stěně mezi okny. U schodiště je vytvořen pietní prostor pro kladení květin.

Úvodní část historicko-dokumentární expozice v prvním patře ve stručné zkratce připomíná skutečnost, že rozbití Československa bylo jedním z základních předpokladů pro realizaci Hitlerových plánů na ovládnutí Evropy. Dále charakterizuje Protektorát Čechy a Morava, který měl navenek vyvolávat zdání autonomie, ve skutečnosti se však veškerá moc soustředila v rukou okupantů, kteří vytvořili vlastní systém politických, správních, soudních a policejních orgánů a institucí. Navazující část je věnována charakteristice represivního systému, budovaného od prvních dnů okupace. Jeho hlavní složkou představovalo gestapo se sítí venkovských služeben a řídicími úřadovkami v Praze a Brně.

Další část zachycuje akty odporu proti okupaci a hlavní směry organizovaného odbojového hnutí, které se v případě demokratických organizací orientovalo na československou exilovou vládu v Londýně, zatímco komunisté se nadále podřizovali pokynům zahraničního vedení Komunistické strany Československa v Moskvě.

Hlavní vlny represivních opatření okupační moci, jejichž základní metodu představovalo masové zatýkání, jsou obsahem další části. Poté jsou přiblíženy deportace do koncentračních táborů jako jedna z hlavních metod potlačování odporu v protektorátu.

Foto: Matěj Stránský

Další část expozice uvádí tábory, do nichž byli vězni z českých zemí deportováni a mezi něž se od poloviny roku 1941 zařadil i tábor v Osvětimi. Na dvou polokruhových plochách situovaných v prvé polovině tohoto výstavního prostoru, jsou představeny hlavní skupiny politických vězňů, deportovaných z českých zemí do Osvětimi.

Foto: Památník Terezín

Většina z nich je charakterizována v úvodních textech a poté přiblížena medailóny některých z vězňů, které obsahují jejich základní biografická data a důvody vedoucí k jejich zatčení. Dva samostatné výstavní panely byly vyhrazeny pro dokumentování cesty jednoho z vězňů – Vladimíra Zedníka – od jeho zatčení až po smrt v Osvětimi a vyřízení formalit týkajících se předání jeho osobních věcí pozůstalé manželce. Navazující část se pak zabývá úmrtností vězňů a způsoby komunikace táborového velení s pozůstalými, přesuny vězňů z Osvětimi do jiných koncentračních táborů a řídkými případy propouštění vězňů.

Značné místo je v expozici věnováno deportacím židovských vězňů z českých zemí do Osvětimi i tomu, co těmto deportacím předcházelo. Je to dáno především tím, že Židé tvořili zdaleka největší skupinu ze všech vězňů. První část věnovaná této pro-

blematice přibližuje přípravy a průběh „konečného řešení židovské otázky“ na území protektorátu. Zdůrazněna je úloha Reinharda Heydricha, který po nástupu do funkce zastupujícího říšského protektora na podzim 1941 urychlil tempo příprav na „očistění“ protektorátu od Židů a rozhodl o zřízení ghetta – sběrného a průchozího tábora pro židovské vězně – v Terezíně. Celkem tři tematické celky expozice jsou věnovány deportacím z terezínského ghetta do Osvětimi od října 1942 do října 1944. Uvedené celky jsou doplněny medailóny některých židovských vězňů z českých zemí v Osvětimi.

Z terezínského ghetta bylo do Osvětimi deportováno také 4518 dětí ve věku do patnácti let, z nichž se konce války dožilo jen 245. U většiny z nich známe jenom jejich jména, data narození a smrti. Po některých však zůstaly jejich fotografie a také kresby, vesměs zachycující krásnou dobu života na svobodě a pohádek. Výběr z těchto fotografií a kreseb nejmladších obětí tvoří další, navazující část expozice.

Na dvou polokruhových plochách situovaných uprostřed druhé poloviny tohoto výstavního prostoru jsou umístěny dvě vzájemně se prolínající tematické části, přibližující každodenní život vězňů z českých zemí v Osvětimi. Jednu představuje výběr z unikátního souboru kreseb bývalého vězně terezínského ghetta Alfreda Kantora, který své zážitky z Osvětimi zachytil na jednoduchých kresbách mimořádné dokumentární hodnoty. Druhou tvoří výňatky ze vzpomínek vězňů z českých zemí.

Protože řada vězňů byla vybrána k pracovnímu nasazení a měla pomáhat nahradit nedostatek pracovních sil v německém válečném hospodářství, je další část expozice věnována této tematice.

Osvětim byla rovněž místem, kde byla vyvražděna většina původní romské populace českých zemí. Proto jsou následující části expozice věnovány perzekuci a genocidě Romů. První z nich se zabývá perzekucí Romů v českých zemích před zahájením deportací do Osvětimi. V následujícím výkladu jsou dokumentovány nejprve hlavní vlny deportací Romů do táborů Osvětim I a Osvětim II a poté osud Romů z českých zemí v tzv. cikánském táboře v Osvětimi II.

Součástí tohoto bloku tematických

Foto: Památník Terezín

částí expozice jsou medailóny několika romských vězňů z Osvětimi.

Předposlední tematická část expozice je věnována útekům, které byly projevem odporu vězňů a zároveň – s výjimkou nepočetných případů propuštění – jedinou možností, jak se zachránit před neustálou hrozbou smrti.

Tematické celky věnované evakuačním transportům a pochodům smrti, které přivedly osvětimské vězně na území českých zemí, připomínají jejich nesmírné útrapy a smrt mnoha z nich v posledních dnech války. Velký snímek bojovníků pražského povstání proti okupantům v květnu 1945, nad jejichž hlavami je na transparentu na-

Foto: Památník Terezín

psáno i jméno Osvětimi, celou expozici symbolicky uzavírá.

Dominantní prvek nejen závěrečných tematických částí, ale i celé expozice představuje příčná stěna, jež je pokryta více než dvěma tisíci vězeňských fotografií osob, deportovaných do Osvětimi z českých zemí.

Scénář expozice připravil Památník Terezín, přičemž autorský kolektiv byl z poloviny tvořen bývalými osvětimskými vězni. Realizací expozice byl pověřen vítěz veřejné soutěže na její výtvarně prostorové řešení – pražský atelier Area Faber. Toto řešení, vyhýbající se násilné inscenaci a akcentující pietnost a nadčasovost, se setkalo s velmi dobrým přijetím nejen u oficiálních hostů během vernisáže, ale i odborníků z hostitelského muzea v Osvětimi a dalších zemí, jakož i většiny řadových návštěvníků.

Samotná vernisáž se v Osvětimi uskutečnila 8. května tohoto roku ve 13 hodin. Současně byly otevřeny jak česká, tak slovenská expozice. Českou oficiální delega-

ci vedl předseda vlády Miloš Zeman, slovenskou místopředseda vlády Pál Csáky a delegaci hostitelské země státní tajemník Tadeusz Iwinski. Ve svých projevech všichni jmenovaní zdůraznili jak význam poučení z minulosti pro výchovu k demokracii v současnosti, tak nebezpečí, které je spojeno se současným vzednutím vlny netolerance, násilí a nenávisť vůči cizincům v Evropě. Jménem bývalých osvětimských vězňů vystoupili Robert Bartek a Hilda Hrabovecká. Oba jmenovaní vyslovili přesvědčení, že nově otevírané výstavy pomohou důstojným způsobem uctít a uchovat památku obětí Osvětimi z českých zemí a ze Slovenska.

Vojtěch Blodig, Památník Terezín

Ještě k nové České expozici v Osvětimi

Sedmého května 2002 vypravila historická komise Osvětim ČSBS dva autobusy na vernisáž nové české expozice do Osvětimi. Zúčastnili se především bývalí osvětimští vězni a jejich rodinní příslušníci, ale také několik studentů historie. Přespali jsme v Ostravě a ráno jsme se vydali na další cestu. Organizačně to nepříliš kvalitně zajišťovala cestovní kancelář *Balnys*, avšak neblahý výběr hotelového domu *Hlubina* prý nepadá na její účet. Ráno jsme se vydali na další cestu. Bohužel jsme měli dost málo času, protože jsme se zúčastnili oficiálního ceremoniálu české vlády při pokládání věnce u pomníku v Birkenau, takže na prohlídku celého areálu s kvalifikovaným průvodcem nebyl čas.

Ani v Osvětimi I jsme si nemohli prohlédnout ostatní expozice, zejména polskou. Slavnostní ceremoniál byl dlouhý, polských, slovenských a českých projevů mnoho, počasí nám přálo až moc: seděli jsme na prudkém slunci před blokem č. 16, kde jsou nové expozice. V přízemí slovenská, která se také v ten den otevírala, v 1. patře česká.

Garantem vybudování expozice byl z pověření vlády Památník Terezín, který ustavil autorský kolektiv ve složení R. Bartek, V. Blodig, A. Burger, T. Fedorovič, A. Franková, A. Hájková, A. Hyndráková, M. Langhammerová, P. Lhotka, M. Polonczarz, O. Zárubová. Při přípravě expozice jsme se museli řídit obecnými zásadami, vypracovanými polským státním muzeem, protože naše výstava je vlastně součástí hlavní expozice a má ji doplňovat. Nesmělo se opakovat nic z toho, co obsahuje expozice polská, tedy všeobecné dokumenty a fotografie zobrazující celkovou situaci. Národní expozice měla mít historickou, nikoliv uměleckou podobu, měla být zpracována na základě vlastní dokumentace. Scénář podléhal schválení polskou stranou.

Za těchto podmínek a s nejlepší snahou tedy vznikla česká výstava. Zahajují ji verše Jaroslava Seiferta Mrtvým. Hlavními tématy výstavy jsou Mnichov a rozbití republiky, vznik protektorátu, jeho represivní systém, hlavní směry odboje a jeho akce, hlavní vlny represivních opatření, represivní zařízení, včetně Malé pevnosti, deportace do Osvětimi I, hlavní skupiny politických vězňů a významné osobnosti těchto směrů. Deportace z Osvětimi do jiných táborů. Konečné řešení židovské otázky v protektorátu, ghetto Terezín, deportace židů z protektorátu a Sudet do Osvětimi a významné osobnosti, deportované většinou z Terezína, rodinný tábor, deportace židů z Birkenau do jiných táborů.

Další částí expozice je persekuce Romů, vznik cikánských táborů, deportace Romů z protektorátu a Sudet do Osvětimi, cikánský tábor v Birkenau a medailónky některých deportovaných.

Další skupinou témat je každodenní život vězňů, jako pracovní nasazení, nemoci a umírání, život žen v táboře, život dětí v táboře, lékařské pokusy, kultura, solidarita a odpor vězňů, útky vězňů.

Dále výstava dokumentuje pobočné tábory Osvětimi na území českých zemí, evakuační transporty, hromadné hroby osvětimských vězňů na českém území, příchod evakuačních transportů do Terezína. Výrazným doplňkem je stěna s fotografiemi českých vězňů pořízených v Osvětimi.

(Pokračování na str. 10)

(Dokončení ze str. 9)

Dalšími prvky expozice jsou umělecká díla, která byla vytvořena anebo kdysi zakoupena pro předchozí výstavu. Je to keramická reliéfní stěna autorek D. Mírové, M. Rychlíkové, L. Hladíkové, dále cihlová zeď, vytvořená zčásti ze starých osvětimských cihel, z níž vystupují reliéfní symbolické postavy. Autorem je Alfred Fuchs s Vendelínem Zdrůbeckým, který svou osobou zaštitil tenkrát kádrově „neúnosného“ skutečného autora. Dalšími plastikami jsou replika Gutfreundovy Úzkosti, jejíž originál je umístěn v Národní galerii a Malý vězeň z Lidic sochařky Marie Uchytlové. V blízkosti tematiky žen a dětí je socha Matky s mrtvým dítětem sochařky Mary Durasové. Autorka byla vynikající Štursovou žákyní, emigrovala z Československa, protože byla „nevhodná“ z kádrových důvodů, její tvorba nebyla shledána socialisticky realistickou a nebylo jí umožněno ve vlasti tvořit. Nakonec ještě zmínka o trnové koruně, což je kovaná plastika sochaře P. Krbálka, a „Spoutané republiky“ ze skla a kovu A. Podzemné.

Spojení dokumentární a umělecké části expozice je výtvarně velmi dobře zvládnuté, odpovídá všem muzejním zásadám. Textů je úměrně, jsou ve třech jazykových mutacích (česky, polsky, anglicky) a jsou na všech místech čitelné. Mezi fotografiemi vybraných osob, které jsou doplněny stručnými biografickými údaji, najdeme jen fotografie těch, kterým nebylo dopřáno dožít se osvobození. Architektura výstavy je nápaditá a nevšední.

Na zájezdu jsme nepromarnili ani ostatní čas, večer v hotelu jsme s mladými účastníky zájezdu besedovali o událostech, které zobrazuje nová výstava, také v obou autobusech na zpáteční cestě někteří bývalí vězňové vypravovali o svých zkušenostech.

Anna Hyndráková

MÁM JINÝ NÁZOR,

aneb

jak na mne zapůsobila nově otevřená česká expozice v Osvětimi?

(Michaela Vidláková)

Stručně řečeno: **Nic moc!**

Jde sice o můj osobní dojem, ale sdílelo ho se mnou víc účastníků zájezdu na slavnostní otevření výstavy, i když v zájmu objektivnosti je třeba dodat, že jiným se zase celkem líbila.

První šok: U vstupu do výstavního prostoru návštěvníky vítá socha jakési době živené a oblečené ženy s mrtvým dítětem v náručí – socha je v nejčistším slohu socialistického realismu.

Nutno říci, že po historické stránce je výstava seriózní a přehledně zaplněna údaji a informacemi. Jenže: znamená to pak všechno podrobně číst, a to nutí vnímat výstavu především racionálně. Snad jen portréty vězňů, hlavně dětí a některých významných osobností, které zde zahynuly, ubírají smrti na její anonymitě, a možná přimějí přemýšlivějšího člověka i k zamýšlení, proč byli takoví lidé vražděni. Ale jejich fotografie působí tak civilně, uhlazeně, jako by i jejich smrt byla právě tak pěkně civilní a uhlazená.

Bylo by důležitější, kdyby expozice dokázala alespoň zprostředkovaně podat obraz o tom strašlivém rozměru hrůzy, utrpení a smrti, vyvolat i v nezúčastněném nebo povrchním pozorovateli určité dojmy a pocity, a to i tehdy, když se mu třeba ne-

chce podrobně studovat předloženou faktografii. A to tu jednoznačně chybí.

Takže, takoveto pojetí výstavy mi vůbec nesedí, vždyť je nutno počítat s tím, aby zapůsobila i na mládež. A navíc – ve srovnání s moderními přístupy k vizualizaci, včetně interaktivních možností, mi výtvarné podání této výstavy připadá zastaralé, statické, sterilní a nepůsobivé.

STANOVISKO K NÁZORU

M. Vidlákové

Členové Historické skupiny Osvětim, Ing. R. Bartek, A. Burger, Prof. F. Kolmer, arch. O. Zárubová, kteří se zúčastnili otevření stále expozice České republiky v bloku 16, dne 8. května 2002 v Osvětimi, považují za nutné zaujmout stanovisko k vyjádření dr. Michaely Vidlákové „Jak na

mě zapůsobila nově otevřená expozice v Osvětimi“.

1. „Nic moc“

Je velmi strohý výraz, kterým nelze hodnotit celkový dojem z výstavy, k jejíž prohlídce byla velmi krátká doba. Žádné diskusní fórum, kde by bylo možno vyjádřit objektivní názory účastníků zájezdu na působení výstavy, se nekonalo.

2. „Matka s mrtvým dítětem“

Tvrzení, že plastika M. Durasové je dílo v nejčistším slohu socialistického realismu, je nepodložené, neobjektivní a nepravdivé. Sochařka M. Durasová ztvárnila svou plastikou ženu – matku v civilním oblečení s mrtvým dítětem v náručí, která vystoupila z transportu v Birkenau na rampě. Sousoší vyjadřuje čistou formou nesmírnou bolest bezmocné matky.

3. „Civilní fotografie“

Fotografie význačných českých vězňů, kteří zahynuli v Osvětimi, byly získány od jejich žijících příbuzných a pocházejí z doby před okupací. Fotografie, které pořizovali SS při selekcích v Birkenau a v kmenovém táboře Osvětimi, byly sice konkrétnější, drastičtější, ale neposkytovaly portréty českých vězňů. Vězni ze židovských transportů, kteří nešli do plynu, nebyli nikdy fotografováni.

4. „Obraz hrůzy, utrpení a smrti v KL Auschwitz“

Fotografie, dokumenty a kresby působivě podávají obraz hrůzy a utrpení vězňů během jejich krátké existence v KL, která končila smrtí.

5. „Výtvarné působení výstavy“

Pokud se týká výtvarného působení výstavy, lze jen konstatovat, že takovou výstavu za krátkou dobu prohlídky vyhodnotit a názor objektivně vyjádřit nelze. Proto nemůžeme souhlasit s názorem dr. M. Vidlákové, že výtvarné podání této výstavy jí připadá zastaralé, statické, sterilní a nepůsobivé. Trvalo plných 12 let, než se podařilo stálou výstavu České republiky v bloku 16 nazvanou „Čeští vězni v Osvětimi“ uskutečnit.

Po výtvarné stránce splňuje expozice dané požadavky, které byly vyjádřeny libretem. Optimálně řešený prostor je obohacen mnoha novými exponáty, působivou stěnou s trojfotografiemi českých vězňů a mimořádně emotivním ztvárněním segmentových bloků se zrcadlovým průhledem do minulosti, vyvolávající vzpomínku na tisíce zahynulých.

Znění tohoto dopisu projednala Historická skupina Osvětim dne 5. 6. 2002 a považuje jej za své stanovisko.

Ing. Robert Bartek,
předseda HS Osvětim

S lidmi, které bychom měli znát

VĚRA SCHIMMERLINGOVÁ – STÁLE AKTIVNÍ

Koho pozvat do naší rubriky? Dlouho jsme přemýšleli a pak jsem v parku potkal Věru Schimmerlingovou. Proč nedat slovo jí a tak vzpomenout i jejího muže – prvního předsedu Terezínské iniciativy. Věrka souhlasila a my jsme se sešli.

Věro, snad by bylo nejlepší, kdybys něco pověděla o svém dětství a dospívání, jakou roli tu hrálo židovství?

Dětství a dospívání mé sestry a moje bylo klidné. Žili jsme na Moravě v Olomouci. Otec přišel z Hranic nad Bečvou, ale jeho rodiče se narodili v Osvětimi, což mi připadá skoro osudové. Řekl mi to těsně před koncem svého života. On byl o 21 let starší než maminka a byl těžce nemocný, zemřel v roce 1940. Otec byl židovskými ortodoxně orientovaný. Maminka vyrůstala v Napajedlích, kde byli jediná židovská rodina. Takže ve škole chodila na křesťanskou výuku a jednou týdně ji vozili do Uherského Hradiště k rabínovi. U nás se držely všechny židovské svátky, ale spíše liberálním způsobem, chodili jsme i do synagogy.

Dětství jsi jistě měla hezké. Co pro vaši rodinu a pro Tebe znamenal příchod nacistů?

Až do začátku transportů jsme žily s matkou a s babičkou v Olomouci. Do Terezína jsme odjely prvním olomouckým transportem 4. července 1942. Tam nás rozdělili do různých míst – mne do dívčího domova, sestru do dětského, maminka s babičkou byly v hamburských kasárnách, setkávaly jsme se jen občas. Když začaly transporty na východ, odjela jako první z nás babička, s ní jsme se už nikdy nesetkaly. Zářijovým transportem pak odjela maminka se sestrou, já zůstala v Terezíně až do roku 1944, protože jsem byla nemocná. Přesně za půl roku šel celý zářijový transport do plynu. Já vůbec nevím, zda maminka se sestřičkou šly do plynu, nebo třeba zemřely dříve jiným způsobem. Mám jen papír, že zahynuly v Osvětimi. Já jsem v Osvětimi nebyla dlouho. Rusové už postupovali a nacisti nemohli potřebovat, aby se s námi setkali. Tak nás přesunuli do muniční továrny do Oederánu, kde to bylo přece jen trochu lepší. Pokoušeli jsme se i o nějakou odbojovou činnost. Místří ani dělníci v továrně s námi mluvit nesměli, to mohlo znamenat koncentrák i pro ně. Ale byli i slušní, občas jsme našli i kousek chleba.

Tobě bylo v té době necelých dvacet let. O co jsi se zajímala, co ti pomáhalo překonávat těžkosti života v táborech?

Já jsem byla velice sionisticky založená. Už v Olomouci jsem

byla členkou Makabi Hacair. V Terezíně jsem se také hlásila k sionismu a k Makabi.

Oederán ještě nebyl konec vašeho utrpení?

Zdáleka ne. Když se Rusové blížili, naložili nás na otevřené železniční vozy a vozili nás sem a tam. Jediným jejich cílem bylo dostat se k Američanům. Jenže to se jim nepodařilo a my jsme se nakonec ocitli znovu v Terezíně. Tam ovšem byla epidemie skvrnitého tyfu a nepustili nás domů. Pracovala jsem jako pomocná ošetřovatelka až do konce června. Pak jsem se velmi složitým způsobem dostala do Olomouce, ale žádné příbuzné jsem tam nenašla.

Co jsi dělala?

Vzpomněla jsem si na tetu, která se jako křesťanka rozvedla s mým židovským strýcem. Ten se taky nevrátil. Vypadala jsem příšerně, pruhované hadry z lágru, v obličejí infekční vyrážku. Zazvonila jsem. Teta se zarazila, ale vzala mě k sobě a byla jsem tam přes léto. Pak jsme spolu jely do Dobříše, kde žil se svou rodinou druhý mamčin bratr. Ten se nerozvedl a válku přežil. Tam mne přijali velmi dobře a chvíli jsem tam také zůstala. Chtěla jsem dál studovat. V Olomouci bylo gymnázium, kde mne velice hezky přivítali, ale já chtěla víc. Věděla jsem, že v Brně bydlí můj dobrý kamarád z Terezína – Rohan, který mi po válce moc pomáhal vyřizovat vše potřebné a byl mi velkou oporou. Čekal na svou milou Gerti, která si léčila tuberkulózu ve Švédsku. Bydlel v přiděleném velkém bytě po Němcích a nabídl mi, že u něj mohu přebývat. S ním bydlel také Hanuš Schimmerling, se kterým jsem se takto seznámila a nakonec jsme se vzali. Pro mne byl po celý náš krásný společný život, který trval 51 let, vždycky jen Honza.

Kde jste žili? Jak to bylo dál?

Studovala jsem Vysokou školu sociální a pracovala jako sociální pracovnice ve zdravotnictví a v sociální péči. Posléze jsem dálekově studovala sociologii na fakultě. Honza pracoval před válkou v zemědělství, které se mu zalíbilo, proto vystudoval Vysokou školu zemědělskou a pracoval nejdřív jako agronom. Bydleli jsme chvíli v Pohořelicích u Brna, pak jsme dostali byt v Brně. Když dostal Honza po aspirantuře pracovní nabídku z Vysoké školy zemědělské, stěhovali jsme se do Prahy. Pak přišel listopad 1989 a my jsme se přihlásili. Honza měl utkvělou myšlenku, že Terezín musí zůstat živý nejen pro ty, kteří jím prošli, ale i pro další generace. Spoluzakládal Terezínskou iniciativu, opakovaně byl volen jejím předsedou a já jsem aktivně pracovala v sociální komisi. Honza byl velmi aktivní, především ve vedení Terezínské iniciativy, ale pořádal i mnoho přednášek ve školách, jak u nás, tak v Německu. Smyslem jeho života bylo zachovat památku Terezína.

A co děláš dnes?

Vzhledem k svému věku jsem se vzdala aktivit v sociální práci. Jediné, co jsem si ponechala, je spolupráce s penzionem Charlese Jordana. Jednou týdně absolvujeme cvičení pohybové a cvičení paměti, pro které jsem se stala členkou organizace EURAG, evropské organizace pro cvičení paměti.

Jiří Steiner

DVA SMUTNÉ DNY

Osmého března jsme v Pinkasově synagoze vzpomínali na všechny blízké i vzdálené, kteří nepřežili válku. Tryzna se jako každoročně konala ve výroční den hromadné smrti českých židů ze zářijového transportu 1943, kteří byli po půlročním pobytu v rodinném táboře Birkenau zavražděni v plynových komorách. Za Terezínskou iniciativu promluvila Marta Kottová.

O měsíc později, 9. dubna, jsme se na stejném místě sešli znovu. Tentokrát na Jom hašoa, den vzpomínky na období holocaustu, stanovené na výroční den povstání ve varšavském ghettu. Odhodlaní vězni se vzbouřili proti likvidaci ghetta a téměř po celý měsíc vydrželi vzdorovat obrovské německé přesile.

V synagoze byla předčítána jména mrtvých. Promluvil vrchní zemský rabín Karol Sidon a pozorným posluchačům nevyšla nezvyklá slova, jimiž pan rabín vyslovil myšlenku, že židovské oběti šoa byly vlastně vůlí boží.

Jaký nepředstavitelný by to musel být hřích, jenž by opravňoval k trestu tak krutému, k trestu konečnému, z něhož už se ani nelze počít, udílenému bez výběru všem, včetně – a to zejména – těch nejnevinnějších.

Jak máme chápat takovéto pojetí víry? Je-li vůle boží opravdu tak mocná a nezvratitelná, jaký je potom podíl nás lidí na tomto světě, jaký smysl má naše činnost a jaká je naše odpovědnost?

Právě výročí varšavského povstání, které Jom hašoa připomíná, je takovým důkazem vůle k činu a odpovědnosti. A patrně právě toto odhodlání, tato volba mezi dvěma způsoby smrti, byla důvodem, proč byl Jom hašoa stanoven na tento den.

Anna Lorencová

Jedwabne 2002

Kdo se dnes vydá do polského městečka Jedwabne, nebude tu vítaným hostem. Setká se s nevráživými pohledy místních obyvatel, zejména zamíří-li k pomníku připomínajícímu místo, kde kdysi stála stodola, kam Poláci v červenci roku 1941 nahnali své židovské sousedy a zaživa je spálili. Židé tu už přes šedesát let nejsou. Antisemitská nálada města by se ale dala krájet.

Debata o Jedwabněm otřásla v uplynulých dvou letech celým Polskem. Samotné městečko se ale uzavřelo do sebe a jakoukoli debatu odmítá. Koncem března t. r. se jméno obce na severovýchodě země znovu objevilo v polském tisku. Krzysztof Godlewski, který tu do loňského srpna zastával úřad starosty, totiž obdržel prestižní ocenění „za příspěvní k dobrým polsko-židovským vztahům a odvahu postavit se stereotypům a předsudkům svého okolí“. V době šedesátého výročí vraždy se Godlewski navzdory jedwabenským občanům zasadil o uctění památek obětí.

Podivný folklór

Před dvěma lety vyšla v Polsku kniha sociologa Jana Tomasze Grosse *Sousedé. Historie vyhlazení židovského městečka*, která upozornila na zamlčovanou kapitolu dějin polského národa za druhé světové války. Pro většinu Poláků šokující zjištění, že pogromy a masové vraždy na Židech v Jedwabněm a v řadě dalších vesnic na východě země spáchali místní obyvatelé a ne Němci, vyvolalo v Polsku důležitou diskusi, která znamenala významný posun na cestě k poznání vlastní minulosti zbažené historických mýtů a lží. Na místní poměry nezvykle otevřená debata gradovala v létě 2001, v době šedesátého výročí brutální vraždy v Jedwabněm. Pro jedny šlo o podnět k novému pohledu na problematické polsko-židovské vztahy, pro jiné o impuls k oprášení nebo prohloubení antisemitských stereotypů. V pravicovém tisku se zvedla vlna zavilého popírání účasti Poláků z Jedwabného na hromadném vraždění místních Židů. Unisono s projevy nacionalistů zní dnešním Polskem hlas mnoha představitelů katolické církve. Její postoj k otázkám Jedwabného nepřekvapuje. Místní katolická církev nepřestává, až na výjimky, konzervovat mezi svými věřícími předsudky vůči Židům ani stereotypní falešné představy o společné polsko-židovské minulosti. Její čelní představitel, primas Jozef Glemp, který kdysi prohlásil, že židovství je „podivný folklór“, sice přiznal vinu Poláků z Jedwabného na vraždě místních Židů, vzápětí však tento čin relativizoval, když ho nemístně zařadil do jedné roviny s izraelsko-palestinským konfliktem.

V uplynulém roce mediální bouře nad Jedwabněm utichla. „Novým impulsem k diskusi bude výsledek bádání historiků z Institutu národní paměti, kteří se zabývají mj. otázkou, jakou roli v jedwabenské vraždě sehráli Němci,“ říká Anna Bikont z *Gazety Wyborczy*, která připravuje knihu reportáží o Jedwabněm.

Pořád sem jezdí

Jedwabne se potýká s obrovskou nezaměstnaností. Dlouhé chvíle si místní často krátí pitím alkoholu. Na náměstí postává hlouček mužů v holínkách. Alespoň někteří z těch starších museli události v roce 1941 vidět na vlastní oči. Z pletence překřikujících se hlasů zaznívá: „Izraeli jde jenom o naše peníze.“ Duch šedesát let starých událostí je v Jedwabněm dodnes cítit na každém kroku. „Lidé z Jedwabného přece sami nejlépe vědí, jak to bylo. Jsou tím nepřátelštější a uzavřenější, čím jasnější jim je, že se nepodaří ukrýt před světem pravdu o tom, kdo spálil zdejší Židy,“ pozoruje Anna Bikont. „Antisemitismus v Polsku znovu zesílil po válce. Židé, kteří přežili, znamenali pro některé Poláky nebezpečí. Jako svědkové zločinů, jako původní majitelé ukradených domů. To vyvolalo řadu poválečných pogromů,“ dodává.

Ze schodů vyvýšeného kostela se nabízí pohled téměř na celé městečko, které místy dodnes připomíná klasický štetl. Mezi kamennými domy se tiskne pár dřevěných, s okny nízko nad zemí. Je nedělní odpoledne a kněz Edward Orłowski vítá v jedwabenském kostele výlet katolické mládeže. Informace o délce, šířce a výšce stavby, které uděluje svým hostům, nesouvisle míchá s obviňováním profesora Grosse ze lži. „A víte, že na stavbě kostela se značně podíleli Židé? Nedivte se, co by Židáčci neudělali pro peníze,“ projevuje Orłowski svůj smysl pro nevkusný humor. Publikum se tiše usměje, jak se v kostele sluší.

Právě kněz Orłowski je nejvyšší autoritou obyvatel Jedwabného. „Má-li někdo nějaké pochybnosti, zajde za mnou a já mu vše vysvětlím,“ prozrazuje svůj vliv mezi místními. Když vypráví svou „teorii“ o událostech jednačtyřicátého roku, zní jako ohraná gramofonová deska. Vinu Poláků popírá. Jeho projev místy dokonce hraničí s popíráním cíle nacistů vyhladit všechny Židy: „Němci spálili Židy nikoli jako Židy, ale jako komunisty a agenty SSSR. Byli velmi konkrétní, vybrali jen rodiny těch, kteří spolupracovali s NKVD.“ Na otázku, zda nelituje, že už v Jedwabněm nežijí žádní Židé, odpovídá: „Vždyť sem teď přece pořád jezdí.“

V Jedwabném se často ukazuje Leszek Bubel – slovy Anny Bikont – „vůdčí antisemita současného Polska“, který neúspěšně kandidoval v prezidentských volbách. Ve městě potřísněném židovskou krví rozdává ultranacionalistické publikace, které se příliš neliší od těch z 30. let. Orłowského hlas posiluje také biskup Stanisław Stefanek z nedaleké Lomže. „Jsme svědky neslýchaného útoku. Jedwabne není ani první ani poslední. Je to loupežná kampaň, která míří daleko. Jde o peníze,“ sugeruje polohlasem svým posluchačům v kostele představu o „tajemném židovském spiknutí“.

„Současný antisemitismus v Polsku (u řady lidí hluboce zakořeněný) je mj. projevem strachu z cizího. A Žid pro mnoho Poláků stále ztělesňuje vše cizí. Židovský původ se podsouvá neoblíbeným politikům a míní se to jako nadávka, do Židů běžně nadávají fotbaloví fanoušci soupeři. Mýty o „židovském spiknutí“ nebo o „židokomunismu“ jsou tu stále živé,“ vysvětluje na stránkách Gazety Wyborczy socioložka z Varšavské univerzity Hanna Swida-Ziemia.

Dziedzicovo dědictví

Začátkem března minulého roku vznikla v Jedwabném myšlenka založit „výbor na obranu dobrého jména města“. U zrodu komitétu, který však nakonec nic konkrétního neučinil, stál vedle několika jedwabenských „diskutérů“ i kněz Orłowski se svou tezí: „Nejde jen o útok na Jedwabne, ale na celý polský národ. Musíme se bránit.“ Zpočátku se ve výboru angažoval i tehdejší starosta města Krzysztof Godlewski, který dokonce dva dny zastával funkci jeho předsedy. „Myslel jsem, že mohu na místní působit zevnitř. Šlo mi o důstojné uctění obětí. Vzdal jsem se vedení i účasti v komitétu, když jsem si uvědomil, že jeho ostatní členové považují za obranu Jedwabného absolutní negaci všeho, co svědčí o vině Poláků. Mimo to komitét odmítl jakýkoliv dialog se židovskou stranou,“ vzpomíná Godlewski. Jeho spor s městskou radou a latentní konflikt s nepřátelsky nastavenou většinou obyvatel města ale začal už dřív, když v den devětapadesátého výročí jedwabenské vraždy položil věnec na místo, kde kdysi stála stodola, v níž byli Židé zaživa upáleni. O rok později se Godlewski angažoval v přípravě vzpomínkového aktu 10. července 2001 u příležitosti šedesátého výročí zločinu. Radní se stavěli proti uspořádání tržny a spor se starostou se prohluboval. Začátkem srpna Godlewski po devíti letech v úřadu starosty rezignoval na svou funkci. „V Jed-

wabném mě považují za zrádce Polska, někteří dokonce za podplaceného. Copak se dá žít v takové atmosféře?“ říká Godlewski na vysvětlenou svého záměru vystěhovat se i s rodinou z Jedwabného. O postoji současného starosty Michala Chajewského říká Anna Bikont: „Je jedním ze zarytých antisemitů Jedwabného. Staví se proti veškeré snaze ukázat pravdu. S Bublelem je jedna ruka.“

V době šedesátého výročí tragédie se do šest a půl tisícového městečka na severovýchodě Polska sjeli novináři z celého světa. Objektívům kamer tehdy unikl jen málokdo z místních. Samotný pietní akt 10. července 2001, jehož se zúčastnil i prezident Kwaśniewski, obyvatelé Jedwabného bojkotovali. Zkažená vejce však přes původní výhrůžky nakonec neházeli.

Uctít oběti pogromu přiletěl ze Spojených států i někdejší občan Jedwabného Leon Dziedzic. Za druhé světové války nějaký čas ukrýval Szmula Wasersztajna, který v roce 1945 jako první podrobně vypověděl své svědectví o zločinu v Jedwabném. V den šedesátého výročí vraždy však Dziedzic u pomníku v Jedwabném nakonec nebyl. Po sérii vyhrožování se s obavami před útokem raději předčasně vrátil do USA. Spolu s ním opustil Polsko i jeho syn Leszek s rodinou, který v Jedwabném až do této chvíle žil. Leszkovi Dziedzicovi vyhrožovali sousedé, že mu vypálí dům, dvakrát se pokusili unést jeho syna. Dziedzicův příběh není v Jedwabném ojedinelý. Ti, co bydlí v ukradených židovských domech a jejichž rodiny mají prsty ve vraždění Židů, zastrasují své sousedy, kteří se odváží mluvit o zločinu nahlas a pravdivě.

Na současnou situaci v Jedwabném se lze dívat ze dvou perspektiv. Jednou je hledisko celé země, která se, vedena gesty čelních politických představitelů, snaží přijmout bolestivou pravdu o vlastní historii a morální zodpovědnost za hrůzné činy svých spoluobčanů. Jinou perspektivu nabízí pohled zaměřený přímo na Jedwabne, které podporováno polskými nacionalisty a zdejší katolickou církví, symbolizuje nepřerušenu kontinuitu polského antisemitismu, o to absurdnější, že k němu není zapotřebí Židů. Zarážející je přitom právě okolnost, že žádná z poválečných generací obyvatel Jedwabného nikdy zjevně neodsoudila činy svých předků. Ona symbolická „dělicí čára“, kterou nelze vidět v roce 1945 a která chybí dodnes, je bohužel stále v nedohlednu.

Text a foto: Matěj Stránský
(Článek vyšel v týdeníku Respekt 8. dubna 2002)

Pomník židovským obětem – Jedwabne

Kněz Edward Orłowski – Jedwabne

BUŠTĚHRADSKÉ MUZEUM OTY PAVLA U ROTTA

bylo otevřeno před několika týdny, 31. řezna 2002 z popudu rodiny Pavlů. Expozice, umístěná do jediné místnosti Rottova domu, vznikla v krátkém období od listopadu 2001 do března 2002 díky výborné spolupráci s příbuznými, přáteli, buštěhradskými pamětníky i dosud žijícími hrdiny knížek Oty Pavla. Ti všichni nezištně nabídli dokumenty, fotografie, předměty ze spisovatelova života včetně jeho psacího stroje, rybářských prutů a dětského medvídky. A díky partě nadšenců Občanského sdružení „Buštěhrad sobě“.

Navštivte je, při prohlídce se vám znovu vybaví knížky Oty Pavla, osoby a místa, o nichž píše. A také nelehký osud spisovatele, kterého máme rádi.

Anna Lorencová

MUZEUM DR. ŠIMONA ADLERA

naleznete v malé šumavské vesničce Dobrá Voda u Hartmanic. Muzeum bylo otevřeno v červenci 1997 a je umístěno v rodném domě doktora filosofie, historika a rabína Šimona Adlera.

MUZEUM DR. ŠIMONA ADLERA – pobočka Západočeského muzea v Plzni

Muzeum přibližuje návštěvníkům velmi vkusným způsobem kulturu a náboženství židovské menšiny, která žila v pohraničí Šumavy, a zároveň seznamuje se životem nejen Šimona Adlera, ale i celé jeho rodiny.

Až se ocitnete poblíž Dobré Vody na Šumavě, zastavte se, návštěva stojí za to.

Michal Stránský

TEREZÍNSKÁ BÁSEŇ UPROSTŘED KANADY

Na stěně synagogy v Saskatoonu, v kanadské provincii Saskatchewan, visí obraz zhotovený technikou patchworku – sešíváním různých kousků látek. Ušila ho členka tamní židovské obce Franci Holtslander jako příspěvek do soutěže na téma *Květiny ze srdce*. Sama o tom říká: „Pomyslela jsem si, že bych chtěla udělat nějakou báseň či něco z holocaustu. V knihovně synagogy jsem našla knihu *Je mojí vlastní hradba ghett?*

a velice rychle jsem našla báseň *Ranní popěvek*. Bylo neuvěřitelné, jak byla báseň dokonalá, mluvila o květině a o slunci – věděla jsem, že jsem našla, co hledám. Nikdy jsem neslyšela o Vedem, a přes své znalosti o holocaustu, ani o Terezíně.“

Přesto se autorce podařilo překvapivě působivé dílo. Střed obrazu tvoří anglický text básničky vyšitý drobkounkými stehy a kolem je látka s modrými pomněnkami na tmavě červeném podkladu i látka, která připomíná verš „Slunce se šplíchalo v krvavé koupeli.“ O tom, jak lidé na obraz reagovali, autorka říká „pozorovala jsem lidi, když četli text a byli udiveni, o čem to je. – Mnoha lidem jsem vyprávěla o Vedem a o Terezíně.“

Po soutěži věnovala autorka obraz nazvaný *Pomněnka saskatoonské synagoge*.

(Báseň *Ranní popěvek* neznámého autora najdete na str. 54 knihy M. R. Křížková, K. J. Kotouč, Z. Ornest: *Je mojí vlastní hradba ghett*. Aventinum, Praha 1995)

Dagmar Lieblová

Cena dr. Erika Poláka

Památník Terezín vyhodnotil dne 5. 6. 2002 soutěže žáků českých škol, kterým TI umožňuje uskutečnit zájezdy do Terezína. Pro letošní rok byla vyhlášena výtvarná soutěž s námětem „Země je dobré místo k narození, ale...“ a soutěž literární s názvem „Domov. Co víc člověk potřebuje?“

Slavnostního odpoledne se zúčastnili pracovníci vzdělávací centra a Památníku Terezín, starostka města Terezín – paní Růžena Čechová, pan Doc. Vojtěch Blodig a až na malé výjimky vítězští žáci v doprovodu svých profesorů. Cenou E. Poláka, kterou dotuje TI, byli oceněni jednotlivci i kolektivy jednotlivých kategorií. Z vysoké úrovně vyhodnocených prací je patrné porozumění současné mládeže pro všechno, co znamenal holocaust. To svědčí o osobním zájmu účastníků a profesionálně kvalitní činnosti všech pracovníků výchovného oddělení Památníku Terezín. Za jejich nelehkou práci jim patří naše poděkování.

Milena Procházková

Cenu dr. Erika Poláka získali:

ve výtvarné soutěži

Země je dobré místo k narození, ale...

- Martina Syrová, ZŠ U Stadionu, Litoměřice
- Barbora Opavová, ZŠ U Stadionu, Litoměřice
- Školní kolektiv 8. ZŠ Litoměřice
- Jiří Šídlo, Gymnázium Bilina

v literární soutěži

Domov. Co víc člověk potřebuje?

- Anna Frantalová, Gymnázium J. Ressela, Chrudim
- Jarmila Břízová, Gymnázium J. Ressela, Chrudim
- Jan Václav, Gymnázium Teplice
- Hana Košová, Gymnázium V. Hlavatého, Louny

VELKÝ „BRUNDIBÁROVÝ“ DEN V OPAVĚ

Začalo to vlastně v listopadu 2001 ve francouzském městě Nevers, kde se děti z opavského dětského sboru Domino účastnily spolu s místním dětským sborem Capriccio týdenního programu s názvem „Hudba a vzpomínky“. Projekt byl zaměřen na hudbu z Terezína, s řadou koncertů ze skladeb Hanse Krásy, Gideona Kleina a dalších terezínských autorů. Francouzské a české děti provedly v neverském divadle Brundibára. V místní hudební škole byla také instalována výstava terezínských dokumentů.

Z iniciativy sbormistryně Domina Ivany Kleinové a za dramaturgické a vydatné organizační spolupráce Dr. Evy Petrášové se pak připravovala česká podoba francouzského projektu v Opavě. A tak se 3. dubna 2002 rozezvučela dětskými hlásky obou sborů i slezská metropole, v jejíž vždy zcela zaplněném divadle zazněl Krásův Brundibár celkem třikrát (2x dopoledne pro školy a večer pro dospělé). Francouzské děti pak ještě odpoledne stihly vystoupit v Městském domě kultury při vernisáži dětských kreseb Helgy Hoškové. Ze svého repertoáru předvedly mj. i krásné a dojmavé písně pro hluchoněmé děti, které doprovázely „znakovou řečí“.

V Nevers si pro svého Brundibára vymyslely zajímavé řešení: oba sbory zpívaly celého Brundibára česky, a to nejen svoje, ale i ostatní sólové party. Představitelé jednotlivých dětských rolí pak buď pouze mimovali (což jim umožňovalo dobře zvládat své poměrně náročné herecké úkoly), nebo zpívali své party spolu se sborem (čímž se zase vyřešil problém zvukového prosazení dětských hlásek proti orchestru). Mluvené partie (zmrzlináře ad.) tu děti interpretovaly ve francouzštině, přidána byla francouzská komentátorka, která průběžně ozřejmovala děj.

Sbor francouzských a českých dětí byl v Nevers umístěn za dřevěným plotem, což by jistě potěšilo Františka Zelenku, který tuto jednoduchou, ale přitom funkční dekoraci použil už při premiéře v pražském sirotčinci. Umožňovala totiž sborovému tělesu zaujímat úlohu „komentátora“ i „chlapců a holčiček do sboru“, kteří nakonec svým zpěvem pomohou zahnat zlého Brundibára... Ten „terezínský“ plot použili pak i v Opavě, kde podobně jako ve Francii, opět česky zpívaly oba soubory. Avšak jen své sborové party – ty sólové si zde malí představitelé jednotlivých rolí z opavského Domina již zazpívali a zahráli sami. A dobře.

Pečlivě nastudované představení doprovázeli členové komorního orchestru učitelů opavské Základní umělecké školy Václava Kálíka. Dirigoval student Ostravské univerzity Jakub Žídek, režírovala sedmnáctiletá opavská studentka Kateřina Veselovská – na to, že si přitom oba odbývali svůj operní křest, si vedli výborně.

Na závěr každého představení jsme jako bývalé nedobrovolné obyvatelky Terezína (a většinou i bývalé členky sboru Brundibára) odpovídaly na hojné otázky malým i velkým. Po celý ten náročný a emotivní „brundibárový“ den jsme byly i my zahrnovány péčí a pozorností, kterou nám věnovali opavští v čele s primátorem tohoto krásného a válkou těžce zkoušeného města.

Eva Herrmannová

(v Opavě s Evou Erbenovou, Helgou Hoškovou a Lilian Zapletalovou)

NÁŠ BRUNDIBÁR V LIBERCI

Ve středu 22. května byl v Liberci uveden *naš Brundibár*. Proč píšu *naš*? Protože mám pocit, že je součástí našich životů, že patří každému z nás, kteří jsme prošli Terezínem. Mám vždy radost, když se mohu zúčastnit některého představení a když vidím, že i dnešní mladé generaci má tato naše krásná pohádka, kde dobro vítězí nad zlem, stále co říct.

V Liberci bylo na představení několik škol, a to nejen z Liberce, ale přijely i děti z Jablonce a Mimoně.

Libereckého představení se zúčastnili zástupci města i krajského zastupitelstva a také zástupci ČSBS. Byla jsem mile překvapena, kolik lidí si přišlo *našeho* Brundibára poslechnout. Zároveň mi však bylo líto, že nikdo z liberecké židovské obce nenašel čas, aby se přišel podívat. Nedá se nic dělat, nemůžeme nikoho nutit. A také musím vzít v úvahu, že nikdo z nich neprošel ani Terezínem ani jinými koncentračními tábory.

Na shledanou na příštím Brundibárovi.

Marta Kottová, Liberec

PROČ ?

Můj děda Šimon byl chudý žid. Měl malý krámk v Oselcích u Nepomuku. Prodával zde vše, co obyvatelé této malé vesničky potřebovali – od potravin přes hřebíky až po koňské postroje. Jediným dědečkovým bohatstvím bylo hodně dětí. Když jich měl osm, zemřela mu manželka. Po nějaké době se oženil podruhé. Vzal si moji babičku Rózu, se kterou měl další čtyři děti, mezi nimi i mého tatínka Frantu. Platilo u nich přísně dodržované pravidlo, zavedené babi Rózou: nikdy nikdo nesměl ani naznačit, natož vyslovit, které děti jsou vlastní a které nevlastní. To, že můj tatínek patřil mezi ty „vlastní“, jsem si později odvodila sama z data jeho narození – byl nejmladší.

Pro chudého obchodníka nebylo snadné uživit tolik dětí. Proto se zavedlo další pravidlo: ve čtrnácti letech odcházely děti z domova na učení, všechny do Prahy. Jedinou výjimkou byla moje teta Olga. Dědův soused z Oselec odjel do Ameriky a úspěšně si tam vedl. Po čase napsal dědovi, aby za ním poslal svou jedinou dceru Olgu, že se o ni postará. Připojil i spojení a jméno lodí, u které bude čekat a také vše zaplatil. A tak milá teta Olga dostala ve čtrnácti letech na krk ceduli a jela do Prahy, z Prahy do Hamburku a odtud lodí do Ameriky. Neumím si představit jak, ale všechno dobře dopadlo. Teta se do Ameriky šťastně dostala, přestože neuměla promluvit jinak než česky. Později se tam provdala a žila spokojeně do svých 85 let. Bylo to její štěstí, protože se tak zařadila mezi jediné tři děti dědy Šimona, které válku přežily.

Většina ostatních dětí si v Praze počínala dobře. Domek s krámkem v Oselcích prodaly a dědu Šimona a babi Rózu si vzaly k sobě do Prahy. Zestárli a na krám, slepice a králíky už nestačili. To, že tvrdou a poctivou prací si jejich synové vydobyli majetek, se devíti z nich stalo osudným. Udělali stejnou chybu jako většina movitějších Židů: nechtěli svůj majetek opustit a včas před Hitlerem neutekli.

Výjimkou byl jen strýc Ota. Nevím, jestli byl ze všech nejprozítelnější a rozeznal blížící se pohromu, nebo zda mu jeho majetek stačil na lodní lístek. Každopádně nasedl na loď a odplul do Ameriky. Zamířil na jih, usadil se v Ekvádoru a oženil se s domorodou Indiánkou. Vyženil eukalyptový prales, který je i jejich děti uživil a poskytl práci mnoha domorodcům. Později si pořídil ještě menší továrnu na rukavice a jeho

děti dnes vlastní největší cestovní kancelář v Quitu. Znáám je obě, občas jezdí do Prahy i se strýcem Otou, který je už velmi starý, ale stále se těší jasnému rozumu a dobremu zdraví. Je druhým z dětí dědy Šimona, kdo přežil válku.

Třetím a posledním byl můj tatínek Franta. Přijel rovněž jako čtrnáctiletý do Prahy a vyučil se drogistou. Nikdy nezbohatl. V Praze se zamiloval do krásné zlatovlasé a modrooké katoličky Helenky. Po dlouhé známosti, kdy se tatínek snažil vydělat na založení rodiny, se konečně konala svatba a v roce 1938 jsem se jim narodila já jako jejich jediné dítě. Rok poté vtrhli do Prahy nacisté.

V roce 1941 byla Praha všechno jiné než bezpečné místo pobytu pro Židy. Naši se proto odstěhovali do Ondřejova. Tatínek brzy ráno vstával a chodil pěšky do Lensedel, kde se stavěla dálnice. Tak se tomu tenkrát říkalo podle dnešních měřítek to byla spíš širší rovná silnice. Brzy se za námi odstěhovala i maminka maminka, moje babi Anča, protože ovdověla a neměla kam jít. Tatínek večer přicházel domů sedřený a vyčerpaný, ale já už na něj netrpělivě čekala a sotva dojedl, už jsem mu seděla na klíně s pohádkovými knížkami. A tatínek četl, četl a četl. Maminka s babičkou seděly s námi, něco zašivaly a slastně poslouchaly se mnou, protože tak krásně jako tatínek neuměl číst pohádky nikdo.

Tak tomu bylo až do doby, kdy se maminka s babičkou rozhodly, že tomu udělají přítrž, abych tatínka dočista neumožila. Sehnaly knížku Poupata, slabikář, podle kterého se děti ve škole učily číst a psát. Řekly mi: „Milá Yvettko, když chceš pohádky, musíš se je naučit číst sama.“ A já chtěla tak moc, že jsem už ve čtyřech letech uměla plynně číst a brzy potom i psát.

Měla jsem však jednu nepřekonatelnou vášeň, a tou byl dudlík. Dudlíky jsem si chodila sama kupovat k panu Šikovi. Ten byl v Ondřejově drogistou a jedním z mála, kteří se k nám chovali slušně, přestože jsme byli Židé. Jednou, byly mi čtyři roky, jsem si šla k panu Šikovi koupit dalšího dudlíka. Podal mi ho a řekl: „Jestlipak, Yvettko, víš, že pro velké děti, které dudlají, si přijde gestapo?“ Položila jsem dudlík na pult a utíkala domů. Tím to skončilo. Občas si říkám, že je velká škoda, že pan Šik nebyl v roce 1957 v Praze a neprodával v trafice, kam jsem si šla koupit svou první krabičku cigaret. Třeba by mi byl řekl: „Yvettko, jestlipak víš, že pro mladé dívky, které kouří, si přijdou komunisté?“ Jistě by to bylo dopadlo stejně jako s dudlíkem a já nemusela dodnes kouřit.

Ale zpět do Ondřejova. Mnoho radostí kromě pohádek jsme si tam neužili. Měli jsme totiž hlad. Všechno jídlo, které jsme mohli získat na potravinové lístky, šlo do balíčků. V koncentracích bylo devět tatínkových bratrů, jejich ženy a děti. Byl tam i starý děda Šimon a babi Róza. Prodalo se vše, co nebylo nutně potřeba k životu, aby se nějaké jídlo sehnalo načerno, tedy bez potravinových lístků. Všechno šlo do balíčků. Za to, že jsme měli vůbec něco k jídlu, vděčíme panu Kelblovi, ondřejovskému pekaři, u něhož jsme bydleli v pronájmu. Dával nám starší chleba a rohlíky, které neprodal. Možná i zadarmo, to už jistě nevím. Zato vím, jak jsem z rohlíků drhla mák a sypala za okno, protože jsem si přála bratříčka nebo sestřičku. Věřila jsem, že nějakého čápa nebo vránu nalákám. Bohužel jsem se nikdy nedočkala.

Také si vzpomínám, jak jedna hodná paní jednou ukrojila kus čerstvého chleba, silně namazala povidly a podala mi ho se slovy: „Papej, Yvettko, jsi hrozně hubená.“ Přičichla jsem k té vůni a letěla domů: „Maminko, co to je, to je božské, vezmi si se mnou!“ Maminka řekla: „Pánbůh mi to odpust“ – chleba mi vzala a seškrábala povidla do malinkatého kelímku, který pak přišel do jednoho z balíčků, rozesílaných do různých koncentráků. Pak mi chleba vrátila a já si dodnes pamatuji, co to bylo za dobrotu. V jeho dírkách totiž trochu povidel zůstalo.

Ne všechny paní v Ondřejově byly tak hodné jako ta s povidly. Nezapomenu na jednu z našich sousedek. S její dcerkou jsem se potkala na návsi. V ruce držela velký kus dortu. Ožďibovala ho a já na ni s úžasem hleděla, co to má báječného. Když jsem se jí zeptala, co to je, podala mi dort se slovy: „Jestli chceš, tak si to vezmi, já už stejně nemůžu.“ Sotva jsem tu nádhuru vzala do ruky, a ještě jsem ji ani nestačila ochutnat, vyběhla maminka holčičky a dort mi z ruky vyrvala. Pak ho ještě rozšlapala do země s křikem: „Ty svině židovská, jdi se pást na hnůj!“ Omlouvám se za tu svinu, ale bylo to naše nejobvyklejší pojmenování od Čechů v Ondřejově. Častovali jím i babičku Anču ze staré katolické rodiny.

V září 1944 jsem nastoupila do první třídy místní školy. Vzpomínám na báječnou paní učitelku, která nás učila sedět s rukama za zády. Říkala, že stromek, který má být rovný, se k tomu musí vést od mala. To byl první den mé školní docházky. Když jsme šli domů, rozbily mi české ondřejovské děti hlavu kameny s pokřikem: „Tady máš, ty svině židovská!“ To se opakovalo i druhý

a třetí den. Potom se maminka s tou báječnou paní učitelkou dohodla, že už mě nebude do školy posílat, protože stejně umím všechno, co se ostatní děti budou učit.

Čtyři kilometry od Ondřejova leží vesnice Chocerady. Nad ní na kopci se tyčí impozantní stavba Hrádek, kde bylo sídlo gestapa. Moje krásná maminka Helenka musela každých čtrnáct dní na Hrádek docházet. Věděla, co ji čeká. Gestapáci ji bili, kopali do ní a řvali, kdy už se konečně dá s tou svíní židovskou rozvést. Mučení a výhrůžky na maminku nezabraly. Věděla, že kdyby nátlaku podlehla, šel by tatínek okamžitě do koncentráku. Stýkali jsme se s několika smíšenými dvojicemi a vědělo se, že když křesťanská polovina páru podlehne nátlaku, podepisuje tím ortel nad svým partnerem. Moje maminka to neudělala.

Tak se stalo, že tatínek šel do koncentráku až v lednu 1945. Nikdy nezapomenu, jak jsme šli na dráhu, táhli voziček se zavazadlem a všichni jsme plakali. A také nezapomenu, jak se tatínek za čtyři měsíce vrátil. Dělal jsem si u Kelblů na dvoře bábovičky a najednou se ozvalo „Yvettko!“ Nevěděla jsem, jestli se mám dřív vrhnout k němu nebo běžet pro maminku. Byl bos a měl zkrvavené nohy. Utekl z Terezína, šel bos až do Prahy a ještě stačil v Praze pomáhat při stavbě barikád. Vrátil se a díky maminčině statečnosti se stal třetím a posledním ze sourozenců, který válku přežil. Ostatních devět včetně jejich rodin takové štěstí nemělo. Z celé spousty našich příbuzných se z koncentráků vrátili jen čtyři: sestřenice Hanka a bratrance Petr, Zdeněk, Otík, pozdější známý český futurolog a překladatel Otto Klein.

Po revoluci jela maminka do Prahy a sehnala pro nás byt v Holešovicích. Pak se s tatínkem vydali do Terezína pro babi Rózu. Děda Šimon koncentrák nepřežil. Stále vidím babi Rózu, malinkou a hubeňoučkou, jak sedí v pokoji, odkud bylo vidět na dveře bytu. Seděla, mlčela a čekala. Ustavičně doufala, že se ještě některé z dětí nebo vnoučat vrátí. Po roce čekání, když viděla, že už se nikoho nedočká, náhle tiše zhasla, jako když se sfoukne svíčka. Prý jí puklo srdce žalem, já tomu věřím.

Od babi Rózy, od bratranců a přátel, kteří se vrátili z různých koncentráků, jsme se dozvěděli, že naše balíčky nikdy nikdo nedostal. To, co jsme vykoupili vším, co jsme měli, hladem a zdravím, bylo zbytečné a marné. Já jsem měla v sedmi letech tuberkulózu a poruchu činnosti štítné žlázy. Byla jsem vyhublá a zubožená, proto mě poslali do Tater do vily Erika v Tatranské Lesné. Bylo tam plno židovských dětí, které na tom byly stejně jako já, i huře.

Ve čtyřech letech mi z podvýživy vypadaly první zuby. Když později nastala doba, kdy mi měly narůst druhé, měla jsem dásně tak zatvrdlé, že se zuby neprořezaly. Prodělala jsem tři operace a dlouhodobé každodenní vypalování dásní žhavou jehlou, dokud se neukázaly špičky nových zubů. Škoda námahy, stejně nikdy za moc nestály.

Moje drahá maminka Helenka byla po válce stejně krásná jako před ní a byla předmětem závidosti pro svou štíhlou postavu. Bohužel, válka a všechny hrůzy a stresy jí nenávratně podlomily zdraví. Zemřela v roce 1953 ve věku 46 let. Dožila se míru, ale dožila se také toho, že tatínka vyhodili z Chemapolu, kde pracoval jako drobný úředník, a poslali ho stavět tzv. „Most inteligence“. Pracoval tam jen krátce, pak se jeho tělo, které se ještě nestačilo vzpamatovat z válečné hrůzy a hladu, vzbourilo. Dostal infarkt a následoval invalidní důchod. Nebyli jsme na tom finančně dobře, ale dalo se to vydržet. Můj tatínek byl nejhodnější a nejbáječnější tatínek, jakého mohla kdy která holka mít. Myslím, že přesto, co nás potkalo, jsme byli velmi šťastná

rodina, bohatá svou velkou vzájemnou láskou.

Proč to všechno píšu? Můj manžel, když mu někdy vyprávím některé zlomky zážitků svých a rodiny, mě prosí: „Napiš to, prosím, napiš to! I když to nikdo nebude číst, bude to pro mne a našeho syna.“ Svěho manžela Miloše považuji za dar osudu, za náplast za nepříliš vydařené dětství, stejně jako svého krásného, chytrého a úspěšného syna Pavla a v posledních letech i jeho ženu Renátku a vnuka Honzu.

Ale je tu ještě něco jiného, proč jsem se konečně odhodlala psát. Vzpomínám a myšlenkám nikdo neuteče. A já neuteču těmto: hodně nám ublížili Němci, později komunisté. Ale proč nám tolik ublížili obyčejní Češi? Prostí lidé z Ondřejova. Ještě dnes se děším výsledků různých anket a průzkumů veřejného mínění, v nichž Češi – třeba moji sousedé – odpovídají na otázku, zda by chtěli žít na jedné chodbě se Židy – NE.

Proč?

Yvetta Vránová

MUDr. MARIE JEDLIČKOVÁ – PIKOVÁ

Manku jsme si znovu připomněli díky sborníčku vzpomínek nejbližších přátel, který uspořádala Alena Munková. Dodatečně jsme se tak dozvěděli i o její smrti. Zemřela 28. prosince 2000 v Mnichově, kam se po roce 1968 uchýlila se svým manželem, novinářem a spisovatelem Josefem Jedličkou, a se synem Jakubem.

Na nekrolog je pozdě, dovolujeme si tedy pro charakterizaci Mančiny jedinečné osobnosti vybrat několik úryvků ze zmíněného sborníčku. Většina oslovených ji poznala až po válce, připomínáme proto konec války jejími slovy, jak jej vylíčila Ivanu Divišovi.

„...Jednoho dne nás v Aušvicu nacpali do dobytčáků (asi 600 žen) a vezli nás Richtung West. To jsme vycítily. Vložili nás v Krkonoších, ale na německé straně. Bylo to město Merzdorf, byly tam domy, ulice, továrny. Neměly jsme co žrát, pracovaly jsme ve fabrice a zpracovávaly len. Jednoho dne nás dirigovali na apelplac, což byl velkej dvůr. Předstoupil před nás esesák, mladej, krásnej a oslovil nás: Meine Damen, ich beglückwünsche Euch zu Ihrer Befreiung und wünsche Euch allen für Ihr zukünftiges Leben Alles Gute! – A zmizel. Esesačky, které nás hlídaly, se už vypařily dřív. Já, jaká sem, jsem šla na procházku, stromy kvetly, byla to nejkrásnější chvíle mého života. Na noc jsme si s kamarádkou ustlaly v koupelně po esesačkách a bylo tam náhodou rádio. Chytly jsme Prahu a uslyšely volání Prahy o pomoc. Tak jsme se vysraly na spaní, sebraly se a šly z těch Krkonoš pěšky do Prahy.“

(Ivan Diviš, Teorie spolehlivosti)

„Reálné gymnázium na Lobkovicově náměstí. ...Mimořádná generace studentů – mezi nimi Pepík a Manka s příbytkem hned vedle školy, příbytkem nonstop 24 hodin přístupným přátelům. Tam jsme hovořili, mlčeli, jedli, pili, žili. Čas her a malin nezralých. Bez happy endu.“

(Eva Marxová, Léta 1945-46)

„Manku Jedličkovou jsem poznala v roce 1959 v Litvínově. ...Manka měla začátkem šedesátých let ordinaci v přízemí jednoho z dvoupatrových domů v tzv. Staré osadě v Litvínově. Bydleli jsme přes dvůr, domy byly od sebe odděleny širokými pásy trávníků a keřů. Byla jsem v té době na mateřské dovolené s druhým dítětem a vedle šňůr s vla-

(Pokračování na str. 18)

(Dokončení ze str. 17)

jičími plenkami jsem dychtivě čekala u kočárku, až se v ordinaci uklidní ranní nápor pacientů a v otevřeném okně se objeví Mančina usmívající se tvář. Pak jsme trávily v této pozici – Manka opřená lokty o parapet ve výši mé hlavy a já stojící pod oknem – v nekonečných rozhovorech, ...jen občas přerušovaných náhodným pacientem, kterému se Manka věnovala s přísloušnou pečlivostí a laskavostí. Pacienti ji bezmezně milovali a někdy trošku zneužívali.“

(Eva Císařová)

„Jen málokterý člověk tady v Mnichově má to štěstí, že najde doktora, který je ochoten přijet v případě nemoci na návštěvu do bytu. Není to tu zvykem, lékaři tady nemají tak blízký vztah ke svým pacientům. Ale mne a mou ženu takové štěstí potkalo: měli jsme Máničku. Když byl někdo z nás nemocen, Mánička skoro každý den telefonovala a ptala se po průběhu nemoci. A když se jí zdálo, že je to nutné, sedla do svého auta a přijela.“

(Petr Böhm)

„Manka potřebovala k životu lidi. Lidi byli podstata jejího života. Lidem zasvětila všechno své vědění, všechno své citění, veškerou svou energii. ...Manka měla ten velký dar vcházet do lidí se zkušeností člověka, který se dostal do nejbližšího doteku se smrtí.“

(Milan Schulz)

Pětičlenná rodina Pikova byla deportována do Terezína transportem z Plzně v lednu 1942. MUDr. Ota Pik (1890), s manželkou Hermínou (1893), nejstarší syn Karel Jiří (1915), dcera Hana (1919) a nejmladší Marie (1926). V září a říjnu 1944 byli deportováni do Osvětimi Birkenau. Vrátily se jen obě dcery, Hana a Marie.

Anna Lorencová

CHCI JEN UVÉST NA PRAVOU MÍRU...

Článek pana Petra Webera, předsedy Židovské obce Brno, v minulém čísle našeho časopisu obsahuje některé omyly, na které bych rád upozornil.

Podle pana Webera byl podle norimberských zákonů za Žida považován každý míšenec, který měl alespoň tři plně židovské prarodiče.

Ve skutečnosti bylo nařízením Říšského protektora z 21. června 1939 stanoveno, že na území protektorátu Čechy a Morava (v Německu to platilo již mnohem déle) bude za Žida považován každý míšenec, který:

a) měl alespoň tři plně židovské prarodiče, přičemž za plně židovského platí prarodič, který je nebo byl členem Židovské obce.

b) Za Žida se považuje také míšenec, který pochází ze dvou plně židovských prarodičů

a

1) který byl 15. 9. 1935 členem Židov-

ské náboženské obce nebo se jím po tomto datu stal,

2) který byl 15. 9. 1935 s Židem v manželském svazku nebo po tomto datu v něj vstoupil,

3) který pochází z manželství uzavřeného s Židem po 15. 9. 1935,

4) který pochází z nemanželského poměru s Židem (písmeno a) a narodil se jako nemanželský po 31. červenci 1936.

Jako míšenci podle b1) jsme byli s bratrem považováni za Židy se všemi důsledky včetně deportace do Terezína a Osvětimi, kdežto mé dvě sestřenice, které měly tytéž dva židovské prarodiče, ale byly k rozhodnému dni katoličky, za Židovky považovány nebyly a byly pronásledování ušetřeny.

Pan Weber uvádí dobu, kdy bylo Židům dovoleno nakupovat v obchodech správně jako 11.00 – 13.00 a 15.00 – 16.30, později však byla tato doba v Praze omeze-

na na 15.00 – 17.00 a toto omezení rozšířeno také na lékárny.

Pan Weber vzpomíná, že Židé směli při použití elektrické dráhy cestovat jen v zadním voze, měl-li dvě plošiny, jinak vůbec ne.

Ve skutečnosti bylo Židům od 12. září 1940 zakázáno použít elektrickou dráhu mimo poslední vůz s dvěma plošinami nebo mimo zadní oddíl posledního vozu s jednou plošinou uprostřed. Od listopadu 1941 byli Židé (s výjimkou těch, kteří utrpěli válečné zranění a slepých) zcela vyloučeni z přepravy autobusy, ale tito privilegovaní byli povinni uvolnit místa k sezení árijcům. Použití trolejbusů bylo Židům zakázáno bezpodmínečně.

Od května 1942 museli Židé na vyzvání průvodčího opustit přeplněný vůz – jízdenky tím ztrácely platnost. Židům bylo také zakázáno použití elektrické dráhy na krátkých tratích (bez definice „krátké trati“). Také jízda parníky a použití spacích a jídelních vozů ve vlaku byly Židům zakázány, cestování vlakem bylo vůbec možné jen třetí třídou osobních vlaků a s povolením německých úřadů.

Židé byli v protektorátu postiženi snad stovkami diskriminačních zákonů, předpisů a nařízení, omezujících jejich práva ve všech směrech – v každodenním životě, v bydlení, ve veřejném životě, v péči o zdraví, v obchodě a povolání, ve vztahu k majetku; zakázán byl dokonce prodej některých běžných potravin Židům, např. brambor k uskladnění, masa, mléka, bílého pečiva atd.

Židovská náboženská obec v Praze pro svou vnitřní potřebu vydala ve čtyřech brožurách přehled těchto předpisů obsahující 60 hustě popsaných stran. (Brožury zpracoval Dr. Franz Friedmann mezi 31. 7. 1942 a 31. 3. 1943.) Mám tyto brožury po svém otci, který do své deportace v roce 1943 na ŽNO pracoval, a považuji je za významnou památku na něho i na tehdejší dobu, kterou jsem jako hoch prožíval.

Ing. Heinz Frank

Informace – Vzkazy – Výzvy – Prosbý

Vážení přátelé,

dovolte, abych vám poděkoval jménem všech účastníků zájezdu (37 žáků, 2 pedagogové) za umožnění vámi sponzorované akce. Vyslovuji i plné uznání za velmi profesionální přístup pracovníků Muzea ghetta a Památníku Terezín. Dle sdělení doprovázejících pedagogů zanechala připravená akce u všech účastníků hluboký dojem. Domnívám se, že tragické události související s druhou světovou válkou je třeba připomínat především mladé generaci.

Mgr. Jiří Šíma, ředitel školy v Bělé pod Bezdězem

Vážená Terezínská iniciativa,

touto cestou bychom vám chtěli poděkovat za proplacení faktury za autobus, který nás zavezl na exkurzi do Terezína. Díky vašemu sponzorství jsme poznali, jaké hrůzné události se v minulosti staly. Snad si většina z nás uvědomila, jak špatné je, když se jeden člověk povyšuje nad druhého kvůli vzhledu, barvě pleti nebo náboženství. Ještě horší je, když se to děje mezi národy. Nechtěli bychom být takoví.

Ještě jednou děkují

žáci 9. C ze ZŠ Sadská

(v dopise následuje 15 dětských podpisů - pozn. red.)

Drazí přátelé,

upřímně děkuji redakční radě za Pamětní vydání k 60. výročí počátků deportací židů v českých zemích. Na každé stránce je jedinečný článek, interview nebo překrásná vzpomínka na někoho, jehož život ovlivnil celé okolí. (Promiňte mi špatnou češtinu – mám výhradně německé školy – a nechtěla jsem psát ani anglicky ani německy.) Je mi strašně líto, že jsme všichni ztratili Willíčka Groaga, Miroslava Kárného a jeho ženu. Jiřímu Kotoučovi děkuji za překrásný článek o nich, Jiřímu Steinerovi za interview se Zuzanou Růžičkovou. Pavel Stránský říká v češtině skoro doslova to, co já každoročně povídám mladým lidem v angličtině.

Mariánka (Marianne Zadikow May), New York

Dne 7. června se v Praze konal seminář na téma *M. E. C. C. A. a Terezín*. Pořadatelé byla M. E. C. C. A. a British Council. Na programu bylo několik přednášek např. *Dva roky zkušeností s oživením terezínské pevnosti* (Mgr. Ondřej Štědrý, Ing. arch. Petr Hájek, Ing. arch. Petr Vávra), *Ideologické proměny Pražského Hradu ve 20. století* (Ing. arch. Zdeněk Lukeš). Zahraničním přednášejícím byl Arch. Roger Connah z Velké Británie.

Dagmar Lieblová

Obracíme se na všechny naše členy s touto prosbou:

Pokud se přestěhujete, oznamte nám laskavě změnu adresy. Pošta nám jinak vrací veškerou korespondenci, kterou vám zasíláme, jako nedoručitelnou.

Pokud někdo zná novou adresu těchto našich členů, prosíme, oznamte nám ji.

Jde o Olgu Tůmovou z Prahy, Boženu Vaňkovou z Třince, Zdenku Poláčkovou z Prahy a Annu Kašparovou z Liberce.

Zájezd do Terezína pro mladé

Terezínská iniciativa zve zájemce z 2. a 3. generace na jednodenní zájezd do Terezína, který bude doprovázet jako průvodce předsedkyně TI PhDr. Dagmar Lieblová. Zájezd se uskuteční v neděli 6. 10. 2002. Výklad PhDr. D. Lieblové bude určitě velmi zajímavý a zasvěcený, a proto vás všechny srdečně zveme. Zájemci, volejte na tel. č. 02/22 31 06 81 nejpozději do 7. 9. 2002.

Do plzeňské synagogy

Terezínská iniciativa připravuje zájezd do Plzně na prohlídku nově upravené synagogy. Tento zájezd se uskuteční během září letošního roku. Zájemci volejte na tel. číslo 02/22 31 06 81 do konce července.

Napište nám...

Rádi bychom se dozvěděli, kde všude jsou v Česku i v zahraničí pamětní desky, pomníčky apod. připomínající židovské oběti nacistické perzekuce z Českých zemí. Pokud ze svého okolí nebo i odjinud takovéto památníky znáte, prosím, napište nám

- kde deska, pomníček apod. je
- jaký má text
- zda o něm existuje nějaká dokumentace
- komu památník patří
- kdo se stará o jeho údržbu
- atd.

Budeme vděční za každou zmínku a upozornění.

Pište na adresu: **Terezínská iniciativa, Maiselova 18, 110 00 Praha 1.**

Za každou zprávičku předem děkujeme.

sekretariát TI

K jednomu z dopisů, které jsem dostal z USA po 11. září 2001, byla přiložena anonymní báseň, položená na místech, kam lidé přinášeli svíčky a květiny k uctění památky obětí šíleného terorismu. Pokusil jsem se ji přeložit do češtiny.

Pavel Stránský

THE LADY

I wonder what she thought
As She stood there, strong and tall.
She couldn't turn away
She was forced to watch it all.

Did she long to offer comfort
As her country bled?
With her arm forever frozen
High above her head?

She could not shield her eyes
She could not hide her face
She just stared across the water
Keeping Freedom's place.

The smell of smoke and terror
Somehow reduced her size
So small within the harbor
But, still we recognized...

How dignified and beautiful
On a day so many died.
I wonder what she thought,
And I knew she must have cried.

SOCHA SVOBODY

Stojí zpříma, elegantní, štíhlá
v žáru, v dešti, ve sněhu i v mrazu.
Tvář odvrátit nemohouc,
zírala trpně na tu zkázu.

Chtělo se jí snad zasáhnout
a uhasit ten plamen
svou paží s věčnou pochodní
ztuhlou jak v chladný kámen?

Oči si zakrýt nemohla,
neschopná zahalit svou tvář,
jen němý symbol svobody,
již právě ničí zrudný žhář.

Jako by pach a kouř a plameny
na chvíli vzaly jí kus velikosti,
aby se objevila vzápětí
v své nekonečné vznešenosti.

Byť stojí důstojná a nádherná,
zatímco mrtvým hrany zvoní,
já zdám se tušit její myšlenky,
vždyť také chladný kov občas i slzy roní.

Pro čtenáře Tereziánské iniciativy z časopisu BEJT TEREZÍN vybral Jiří Steiner

MEZINÁRODNÍ FESTIVAL začínajících filmových producentů a studentů filmového umění se uskutečnil na podzim loňského roku v kinosále Muzea ghetta v Terezíně. Účastníci shlédli hrané filmy o životě v ghettu a propagační filmy z let 1940 – 1945.

FESTIVAL STŘEDNÍ EVROPA – pod tímto názvem se konal koncert z díla Pavla Haase a dalších umělců. Uskutečnil se na počest tereziánských obětí. Učinkoval Pražský komorní orchestr, Freiburský sbor a sólisté z Japonska, Švédska, Slovenska a Německa.

**Tereziánská
iniciativa**

Vydává Tereziánská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Tel./fax: 02/22 31 06 81, e-mail: terezinskainiciativa@cmail.cz

Redakční rada: Jiří Kotouč, Jaroslav Kraus, Anna Lorencová, Milena Procházková, Jiří Steiner, Michal Stránský

Číslo 22 vyšlo v červnu 2002.

MK ČR E 10779